

[inhoud](#)

MAP

Kaascontrolestation Friesland

Inhoud

MAP kaascontrole Friesland

datum	bron	Onderwerp	Blz.
1911-01-02	LC	Landbouwkroniek Kaasonderzoek	
1922-01-18	LC	Knipsel Provinciale keuringsdienst	
1938-06-28	LV	Kaascontrolestation Friesland bestaat 25 Jr. (22 okt. 1912)	
1939-08-02	LC	Verzwaard boetestelsel in Noord-Holland	
1951-01-16	LC	Botercontrolestation Friesland bestaat 50 Jr. (17 jan. 1901)	
1951-06-13		Knipsel Jaarverslag 1950	
1952-05-03		Knipsel Jaarverslag 1951	
1952-10-15		Knipsel Ir van balen Walter 25 jr. in dienst	
1953-04-25		Knipsel Jaarverslag 1952	
1956-03-xx		Knipsel Problemen bij CZ Heeg – uitgesloten kaascontrolestation	
1956-06-02		Knipsel	
1957-07-29	LC	Jaarverslag 1956	
1958-08-21		Knipsel Jaarverslag 1957	
1959-06-30		Knipsel Jaarverslag 1958	
1960-07-12		Knipsel Jaarverslag 1959	
1962-07-20		Jaarverslag 1961	
1962-10-23		Viering 50 jr. bestaan met kaastentoonstelling	
1962-10-25		Verslag tentoonstelling	
1963-08-26		Knipsel Jaarverslag 1962	
1963-10-19		Knipsel Gesprek met Ir. B.C. Van Balen Walter	
1965-05-20		Knipsel Jaarverslag 1961	
1966-12-23		Knipsel Nieuw debat over 40+ kaasvormen	
1967-08-22		Knipsel Jaarverslag 1966	
1967-11-01		Jubileum Ir. B.C. Van Balen Walter 40 Jr. in dienst	
1967-11-01		Groots afschei Ir. B.C. Van Balen Walter - Gesprek	
1971-06-12		Knipsel Centralisatie plannen Boter en Kaascontrolestations Nederland	
1971-06-21		Knipsel Zuivelcoöp. Friesland voor decentrale controle	
1971-10-21		Knipsel Jaarverslag 1970	
1973-06-16		Knipsel	
1986-06-27		Knipsel Jaarverslag 1985	
1987-08-25		Knipsel Jaarverslag 1986	
1988-04-12		Knipsel Plannen voor sluiting Boter- en kaascontrolestation	
1988-06-10		Protest tegen sluiting	
1988-09-01		Knipsel Jaarverslag 1987	
1989-06-09		Knipsel Jaarverslag 1988	
1990-07-05		Knipsel Nieuwe bestemming pand Zuidergrachtswal kaaskeuringsst. nu in Leusden	

1990-09-21		Knipsel: proefproces ten kaasmerk	
1990-11-27		Knipsel nog 10 Mln. In fonds (potje) boter- en kaascontrolestation in Leeuwarden	
		Extra over melkcontrole	
1954-09-23	LC	Particulier melkcontrolestation bestaat 40 / (ook 1964; 50 jaar.)	
1984-03-22	LC	Plan voor één melklaboratorium in Friesland – part en coöp.	
1985-09-07	LC	Toelichting W Stegenga op fusie melkcontrole	
1991-07-16	LC	Fusie tussen vier - Nederlandse - melkcontrolestations gaat niet door	
1971-06-12	LC	Knipsel plannen Centralisatie-wezen Nederlandse controleverenigingen	

Kaascontrole

Leeuwarder Courant 1910-06-01

Kaascontrole.

De commissie uit den Algem. Nederl. Zuivelbond en de Vereeniging van Zuivelfabrikanten hebben aan de hand van de onlangs vastgestelde grondslagen voor de kaascontrole besloten, een contract te doen opmaken, waarop de **zuivelfabrieken**, die bij de beide vereenigingen zijn aangesloten, hunne deelneming kunnen verklaren. Het ontwerpen van een geschikt merk-systeem is opgedragen aan de heeren de Heijer te Hoorn, H. Hornstra en U. Kooistra te Leeuwarden, O. Reitsma te 's Gravenhage, H. N. Valckenier de Greve te Gouda en R. M. Veeman te Marssum.

LANDBOUWKRONIEK

Kaasonderzoek

Nederland mag zich verheugen in een uitstekend ingerichte botercontrôle. De goede naam van de Hollandsche boter begint zich onder den invloed daarvan in den laatsten tijd langzaam maar zeker in het buitenland te herstellen. Buitenlanders nemen met belangstelling kennis van de inrichting der controle.

Met onze kaas slaat het er echter niet zoo gunstig voor. Bij dit artikel vinden knoeien, zoowel fabrikanten als handelaars, een vruchtbaar veld voor hun werkzaamheid. In verband met de omstandigheden mag intusschen gelukkig worden geconstateerd, dat er in den laatsten tijd een krachtig streven naar kaascontrôle bestaat. Hierbij doen zich echter allerlei kwesties voor, die tent opgelost moeten worden, voordat men tot de invoering der contrôle kan overgaan. Een der voornaamste is die omtrent de wijze van werken.

Verder is er nog het bezwaar, dat er tot nog toe heel weinig bekend was aangaande het verband tusschen het vetgehalte der verkaasde melk en dat der droge stof van de daaruit bereide kaas. Daar bij een eventueele garantie vooral op het laatste zou moeten worden gelet, is het natuurlijk van belang daaromtrent gegevens te verzamelen. In een brochure, getiteld *Kaasonderzoek* wordt verslag uitgebracht omtrent de resultaten van het onderzoek, dat op dit gebied is ingesteld door den *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland*, onder leiding van zijn scheikundige, den heer H. W. de Kruijff. Daaraan is het volgende ontleend.

De bemoeiingen van den Bond vingen aan met de instelling van een contrôle in de aangesloten fabrieken over de bereiding van Cheddar- en Cheshire kaas. Deze contrôle omvatte eerst kwaliteit en vetgehalte, maar later werd zij tot het laatste alleen beperkt. Het vetgehalte der kaas is een weinig bruikbare maatstaf van beoordeeling, omdat dit sterk staat onder den invloed van haar ouderdom. Door de bewaring toch verliest de kaas water en natuurlijk te meer, naarmate zij ouder wordt, d.i. langer is bewaard. Daar de hoeveelheid vet door de bewaring niet vermindert, moet het vetgehalte langzamerhand stijgen. Een zelfde kaas zal dus bij onderzoek een hooger vetgehalte aanwijzen, naarmate zij langer heeft gelegen. Om aan dit bezwaar te ontkomen word het vetgehalte der droge stof als grondslag van beoordeeling aangenomen.

Behalve ten aanzien der bovenomschreven vraag worden nog onderzoekingen gedaan omtrent de volgende punten:

1. Geeft een boormonster een voldoende beeld van het vetgehalte der kaas?
2. Is het vetgehalte der kazen uit eenzelfden bak gelijk?
3. Kunnen in plaats van kaasmonsters ook monsters uit den wrongel worden genomen?

Bij de bepaling van het vetgehalte der melk wordt algemeen gebruik gemaakt van de methode-Gerber. De resultaten hiermee bij de melk verkregen zijn, indien zij met nauwkeurige instrumenten goed wordt uitgevoerd, tot op 0,05 % nauwkeurig. Van belang kon het nu geacht worden te kunnen beoordeelen, in hoeverre de methode-Gerber bij het kaasonderzoek nauwkeurige uitkomsten geeft. Immers daar deze methode gemakkelijk in de uitvoering is, zou zij voor het onderzoek van een groot aantal kaasmonsters in de eerste plaats in aanmerking komen.

De methode Gerber werd daarom met een aantal andere vergeleken. De resultaten van dit onderzoek waren:

1. Dat zij ook bij het kaasonderzoek zeer goede uitkomsten geeft.
2. Dat voor de verlaging van het gevonden vetgehalte met 0.5 %, die door sommigen bij gebruik van de methode Gerber voor het kaasonderzoek wordt nodig geoordeeld, geen aanleiding bestaat.

Deze resultaten komen geheel overeen met die, welke door dr. van der Zande te Hoorn zijn verkregen.

Uit de onderzoeken blijkt, dat het vetgehalte van de drogestof in de onderzochte *volvette Cbadderkazen* boven 48 % is gelegen.

Van 70 % der onderzochte monsters was het hoger dan 50 %. Dat één bak een vetgehalte in de drogestof van 46 % bezat, was hieraan te wijten, dat de melk, waaruit deze kaas bereid was, eenigszins was afgeroomd.

Het vetgehalte in de drogestof van de onderzochte wrongelmonsters bleek steeds boven de 60 %. Het vochtgehalte der kaas was op enkele uitzonderingen na beneden 40 %.

Van de *volvette Cheshire-kazen* had slechte één een lager vetgehalte in de drogestof dan 50 % Het vochtgehalte was bij alle hoger dan 42 %.

Halfvette Cheddar-kaas was even als volvette Cheshire-kaas zeer weinig gemaakt. Van drie fabrieken was het vetgehalte der drogestof hoger dan 33 %. En dit niettegenstaande er drie bakken melk verwerkt waren met vetgehalten beneden 1.5 %. Een vierde fabriek, in welke bij de bereiding veel vet in de wei was verloren gegaan, maakte kazen met een vetgehalte boven 30 %. Het vochtgehalte van al deze halfvette kazen lag boven 45 %.

Uit het onderzoek der halfvette Cheshire-kazen blijkt, dat het vetgehalte der drogestof bij kazen, bereid uit melk met minstens 1.5 % vet, steeds boven 30 % is gelegen. Het vochtgehalte was behoudens enkele uitzonderingen hoger dan 50 %. Evenals bij de halfvette Cheddarkazen bevatte ook de halfvette cheshire meer vocht dan de volvette.

Volgens de onderzoeken van van Slijke, aan het New-Yorksche landbouwproefstation, zou er voor volvette Cheddar-kaas een nauw verband bestaan tusschen het vetgehalte van de verkaasde melk en dat der drogestof van de daaruit bereide kaas. De onderzoeken van de Kruijff hebben deze resultaten niet bevestigd. Wel is het vetgehalte der drogestof bij kazen bereid uit melk met meer dan 3 % vet gemiddeld 1%, hoger dan bij die bereid uit melk met minder dan 3 % vet. Ook van Galik heeft zulk een nauw verband tusschen de vetgehalten der verkaasde melk en het vetgehalte in de drogestof der kaas niet kunnen constateeren.

Wel vond ook hij, dat zeer in het algemeen uit vettere melk vette kazen te bereiden zijn.

Ook bij de Cheshire-kaas werd geen verband tusschen de vetgehalten der verkaasde melk en der drogestof in de verkregen kaas gevonden.

Bij halfvette kaas kan bij voorbaat reeds worden verwacht, dat een dergelijk verband niet zal bestaan. Immers hier oefent de oorspronkelijke melk een belangrijken invloed uit. Wanneer deze een hoog vetgehalte heeft, dan mag worden aangenomen, dat zij ook veel kaastof bevat Omgekeerd zal melk met minder vet ook een lager kaasstofgehalte hebben. Naarmate dus de ontroomde melk oorspronkelijk meer vet bevatte, zal zij meer kaas opleveren. Het in de ontroomde melk nog overgebleven vet zal zich dan over een grooter hoeveelheid kaas moeten verdeelen, waarvan het gevolg is een lager vetgehalte in de droge stof der kaas.

Ook het onderzoek van Goudsche en Edammer-kaas (magere) bracht geen verband aan het licht tusschen vetgehalte van de melk en dat der drogestof van de kaas. Melk met een vetgehalte van 1.45

% bijv. leverde in het eene geval kaas met 33.4 % vet in de drogestof en in het anders met 30.7 %. Het onderzoek van het Rijkslandbouwproefstation te Hoorn gaf geheel overeenkomstige resultaten. Daar vond men dat uit melk met 1 % vet. kaas kan worden bereid waarvan het vetgehalte in de drogestof afwisselde tusschen 18.1 en 25.8 %. Te Leeuwarden leverde melk met 1 % vet kazen met een afwisselend vetgehalte in de drogestof van 21.7 tot 25.8 %.

Onderzoek of 't vet gelijkmatig over de kaas verdeeld is.

Dit onderzoek is van groot belang voor de kaascontrôle, want indien het vet in de kaas werkelijk zóó ongelijkmatig verdeeld mocht zijn, dat er verschillen van 2 of meer procent in het vetgehalte van de drogestof voorkwamen, dan zou het onmogelijk zijn een bepaald vetgehalte te garandeeren.

Het onderzoek liep over een aantal kazen in den Cheddar-, Cheshire- en Edammervorm, benevens commissie- en middelbare kazen. Voor de Cheddar en Cheshire werd het onderzoek uitgevoerd op de volgende wijze. De kazen werden in vier stukken gesneden en dan monsters genomen uit het hart onder- en boven- en zijkant. Bij de Edammers worden zoowel een aantal boormonsters, als hier en daar stukjes uit de gesneden kazen genomen, terwijl ook van Cheddar-kaas twee boormonsters worden onderzocht.

Het resultaat dezer onderzoekingen was, dat het vet gelijkmatig over de kazen verdeeld bleek te zijn. Alleen de rand maakte daarop een uitzondering. Monsters die tot 2 cM. onder de korst worden genomen gaven een te hoog vetgehalte aan.

De oorzaak van deze afwijking moet waarschijnlijk worden gezocht in de omstandigheid, dat bij het persen met de wei, behalve een weinig vet, een hoeveelheid melksuiker, zouten en albumine wordt verwijderd. Ook bij het pekelen zullen aan den rand oplosbare stoffen aan de kaas worden onttrokken. Hierdoor moet het drogestofgehalte van dit gedeelte der kaas lager worden, terwijl de hoeveelheid vet weinig vermindert. Daardoor zal dan het vetgehalte van de drogestof omhoog moeten gaan.

Ook dr. van Gulik kwam tot het resultaat, dat het vetgehalte aan den rand hooger is dan van het inwendige deel. Ook dr. G. Koestlar kreeg bij het onderzoek van Emmenthaler kaas dezelfde uitkomsten, ook ten aanzien der gelijkmatige verdeling van het vet. Het vetgehalte van monsters, die op 29 plaatsen uit een dergelijke kaas werden genomen, schommelde tusschen 47,42 en 48,68 %,.

Ten aanzien der verdeling van het vet over de kaas kwam echter dr. van Gulik tot een resultaat, dat met deze onderzoekingen in strijd is. Hij vond belangrijke verschillen (op zijn hoogst 3.4 %) in het vetgehalte van monsters, die op verschillende plaatsen uit eenzelfde kaas waren genomen. Dit onderzoek had plaats in twee achtereenvolgende jaren en dr. van Gulik leidt daaruit af, dat het vet ongelijkmatig over de kaas verdeeld is.

Waar nu verschillende gelijksoortige onderzoekingen elkander tegenpreken en waar de mogelijkheid van de garantie van een bepaald procent vet in de drogestof der kaas in sterke mate wordt beheerscht door een bevredigend antwoord op de vraag der gelijkmatige verdeling van het vet in de kaas, daar is het zonder twijfel nog een nauwkeurig onderzoek in te stellen naar de oorzaak dezer afwijking. De mogelijkheid bestaat dat de Zuidhollandsche kaas, die dr. van Gulik voor zijn onderzoek gebruikte, in verband met een andere wijze van bereiding, een afwijkende structuur heeft.

Met betrekking tot het vetgehalte van verschillende kazen, die uit denzelfden bak afkomstig waren, toonde het onderzoek aan, dat daarin geen verschil voorkomt.

Het onderzoek, of monsters uit den wrongel de monsters uit de kazen zouden kunnen vervangen, gaf de volgende uitkomsten. De vetgehalten in de drogestof van den wrongel en in die van de kaas loopen in eenzelfde fabriek nog al uiteen, zoodat van regelmatige verschillen geen sprake is. Bij verschillende fabrieken was het onderscheid nog grooter. Dit resultaat was wel te verwachten, daar de bij het persen ontstane wei zeer verschillende vetgehalten kan hebben. Het sterkst is dit het geval bij de Cheddar, terwijl bij de overige soorten ook de gewone wei nog al schommelingen in het vetgehalte vertoont.

Het onderzoek naar het vetgehalte in de drogestof bij kaas van verschillenden ouderdom leerde, dat tijdens de bewaring het vetgehalte iets lager was geworden, hoewel deze meerendeels zoo klein waren, dat zij binnen de nauwkeurigheidsgrens lagen.

A. R.

Provinciale Keuringsdienst.

Verschenen is het verslag van de bevindingen en verrichtingen van den Provinciaalen keuringsdienst over het jaar 1920, nog opgesteld door den heer H. W. de Kruijff, aan wien met ingang van 1 Mei 1921 ontslag werd verleend als directeur van deze dienst wegens zijn benoeming tot directeur van den keuringsdienst van waren voor het gebied Zutphen.

Blijkens dit verslag werden plannen voorbereid tot verbetering van de huisvesting van den dienst, waartoe voor de voorloopige voorbereiding daarvan door de Provinciale Staten een crediet van f 73,000, werd toegestaan.

De bezwaren verbonden aan het gebouw waar thans het laboratorium is gevestigd, worden door de uitbreiding van den dienst steeds sterker gevoeld; met verlangen wordt dan ook naar de verbetering door het geheele personeel uitgezien.

Het aantal bij den dienst aangesloten gemeenten bedroeg nog steeds 42; daar Ameland ook dit jaar zich nog niet aangemeld heeft.

Het totaal aantal der in 1920 in 't laboratorium onderzochte monsters bedroeg 13,157 (vorig jaar 9208). Ter inspectie werden 10,391 bezoeken aan winkels, bakkerijen enz. gebracht (de bezoeken aan melkverkoopers gebracht zijn in dit aantal niet begrepen).

Aan een meer gedetailleerd overzicht der verrichte werkzaamheden ontleenen we voor vanlaag:

Het vervalschen der melk met water werd nog wel geconstateerd, evenals het vervalschen van melk met ondermelk, doch alleen in de periode van melkschaarschte. Van April tot October, toen er voldoende consumptiemelk te krijgen was, werden er slechts 4 vervalschingen aangetroffen. Een groote verbetering is dus ingetreden, hetgeen ook blijkt, als men in vorenstaand staatje het aantal monsters met afwijkend vriespunt, over de jaren 1917 tot 1920 vergelijkt.

Hetzij tengevolge van een te hoogen zuurgraad, hetzij door de aanwezigheid van bloed, etter, of schadelijke of ongewenschte micro-organismen en ook wegens het bevatten van veel vuil kan de melk in ondeugdelijken toestand verkeeren, hetgeen in het afgelopen jaar bij 16.98 % van de onderzochte monsters het geval bleek te zijn.

Naar aanleiding van deze onderzoekingen werden 246 schriftelijke waarschuwingen verzonden en had 170 maal een mondelinge bespreking plaats, terwijl 20 processen-verbaal moesten worden opgemaakt.

Wederom bleek de kwaliteit van de in deze provincie verkochte karnemelk sterk te zijn verbeterd.

De karnemelk-sche pap welke in deze provincie zeer veel verkocht wordt, bleek bij onderzoek veel beter dan het vorige jaar aan de gestelde eischen

te voldoen. Van de 107 onderzochte monsters waren slechts 5 ondeugdelijk van samenstelling, alle afkomstig van de z.g. brijkokerij, die bij de bereiding wat te veel water bloken te gebruiken.

Na gehouden besprekingen trad een flinke verbetering in.

De partijen kaas, die wekelijks in het Waaggebouw te Leeuwarden werden aangevoerd, werden regelmatig gecontroleerd; waarbij wederom vele partijen, als verkeerende in ondeugdelijken toestand, moesten worden afgekeurd. In het geheel werden 1461 stuks, wegende 7107 K.G. afgekeurd.

Procesverbaal wegens het aanvoeren van vuile kaas (d. w. z. kaas bereid uit zeer vuile grondstof) werd opgemaakt tegen P. van Dam, beheerder van de Coöp. Zuivelfabriek te Heeg.

Bovendien werden de aan de Waag te Leeuwarden en in deze provincie ten verkoop aanwezige kaas regelmatig nagegaan op deugdelijkheid van samenstelling. Daartoe werden 122 monsters door de keurmeesters ter onderzoek in het laboratorium afgegeven. Hiervan hadden 23 monsters een lager vetgehalte in de droge stof, dan opgegeven was. Het verkoopen van 20+ kaas voor 30+ en van 30+ voor 40+ kaas word dus nog al eens geconstateerd, evenals het verkoopen van kaas met minder vetgehalte in de droge stof dan 20 %, welke dan als kaas van 20+ werd verkocht.

Proces-verbaal werd opgemaakt tegen: Joh. Th. de Haan te Oostermeer, beheerder van de zuivelfabriek aldaar, wegens het verkoopen van kaas met lager vetgehalte dan waarvoor zij was aangeboden; G. Grondsma te Oosthem, kaashandelaar aldaar, wegens het verkoopen als voren.

Leeuwarder Courant 1932-04-23

Het Kaascontrolestation „Friesland"

De lijst van aangesloten fabrieken onderging eenige wijziging doordat de N.V. **Lijempf** te Leeuwarden de fabriek te **Suameer** stopzette.

Jaarverslag over 1937

Kaascontrolestation Friesland bestaat 25 jaar

Aan het jaarverslag van het kaascontrolestation Friesland over 1937 ontleenen wij het volgende:

1937 bracht voor ons station het verlies van één van zijn oudste leden. Op 6 April overleed de heer J. G. Hibma, vanaf de oprichting, als vertegenwoordiger van de V. V. Z. M., lid van ons station.

Zijn groote vakkennis en zijn voortdurend streven om den naam van onze kaas hoog te houden, gaven zijn adviezen in de bestuursvergaderingen groote waarde.

Op 31 December 1937 waren 157 bedrijven aangesloten en wel 98 in Friesland, 14 in Groningen, 23 in Drenthe en 22 in Overijssel.

De totale kaasproductie van deze bedrijven bedroeg: 65.100.200 kg, dat is 5.943.900 kg of 10 pct. meer dan in 1936.

De verdeling van deze totale productie over de 4 provincies is als volgt:

Friesland 52.212.800 kg of 80.2 pct. van het totaal (80.8).

Groningen 5.012.300 kg of 4.6 pct. van het totaal (4.1).

Drenthe 1.895.200 kg of 7.2 pct. van het totaal (7.2).

Overijssel 5.179.900 kg of 8.0 pct, van het totaal (7.9).

De cijfers () zijn die van het vorige jaar.

Gerangschikt naar de verschillende vetgehalten is de productie als volgt:

Mager 250.800 kg of 0.4 pct., in 1938 0.3 pct.

20+ 15.968.900 kg of 24.5 pct., in 1936 27.3 pct.

30+ 4.839.300 kg of 7.4 pct., in 1936 6.8 pct.

40+ 38.315.900 kg of 58.9 pct., in 1936 56.7 pct.

VV 5.725.300 kg of 8.8 pct., in 1936 8.9 pct.

Aan boeten wegens te laag vetgehalte of andere overtredingen der voorschriften is een bedrag van ! 19.752,50 ontvangen.

Het bedrag der boeten is ruim 18.700 hoger dan verleden jaar, voornamelijk door het grooter aantal monsters.

Boerenmerk en kwestie „volvet”

De in het vorige verslag reeds aangerode kwestie van het „boerenmerk”, een tweede caseinemark voor boerenkaas, werd dit jaar nog eens besproken op een bijeenkomst op 23 Maart onder leiding van den directeur-generaal van den Landbouw, waar afgevaardigden der zuivelorganisaties en van alle kaascontrolestations aanwezig waren.

Begin September is de uiteindelijke beslissing over dit punt afgekomen. De directeur-generaal van den Landbouw heeft geweigerd, een tweede caseinemark beschikbaar te stellen.

Op de vergadering van 23 Maart deelde de heer Kooistra mede, dat ons station bij

de organisaties, die destijds het station hebben opgericht, de F.N.Z., de V.V.Z.M. en de Bond een punt aanhangig had gemaakt, dat misschien wel de oplossing kon brengen voor de kwestie van het „boerenmerk”.

Ons station heeft zich n.l. op 13 Maart tot genoemde organisaties gewend met het verzoek, mee te willen delen, wat hun standpunt was ten opzichte van een eventueel intrekken van het volvette merk voor fabriekskaas en het daarvoor in de plaats stellen van een +merk. Het ging hierbij van de overweging uit, dat het begrip volvet feitelijk niet past bij de fabriekmatige kaasbereiding en voor de controle moeilijkheden meebrengt. Door roomtoevoeging bij de bereiding van volvette kaas toe te staan, heeft men trouwens destijds het begrip volvet reeds laten schieten.

Gezien de economische beteekenis van deze kwestie, werd het evenwel van belang geacht, het oordeel van de organisaties te vernemen.

Alle drie organisatie verklaarden zich tegen verandering, omdat ze vermoedden, dat er nadeel, uit zou voortspruiten. Hoewel bepaald zakelijke argumenten niet werden genoemd en gevoelsargumenten de oorzaak van deze houding waren, besloot het Kaascontrôlestation toch, de zaak voorloopig te laten rusten.

Kaasmelk-pasteurisatie

Van het Nat. Comité v.d. Internationalen Zuivelbond werd een rapport ontvangen omtrent het eventueel tegengaan van excessen ob het gebied der kaasmelk-pasteurisatie. Ons station meent geen eigen standpunt in deze kwestie te moeten innemen, en besloot het rapport voor kennisgeving aan te nemen.

Een overzicht van de afgelopen vijf en twintig jaar

Met de opkomst van de fabriekmatige kaasbereiding nam het maken van kaas uit min of meer afgeroomde melk, in den ouden Goudsche of Edammer vorm sterk toe.

De verleiding om deze kaas, in uiterlijk gelijk aan het vettere boerderijproduct, ook als zoodanig, te verkoopen bleek menigeen te machtig.

Het gevolg was, dat steeds meer klachten werden vernomen over een achteruitgang van de kwaliteit der Nederlandsche kaas.

Teneinde in dezen toestand verbetering te brengen en zich tegen de oneerlijke concurrentie van de fabriekskaas te beschermen, werden in 1906 in Noord- en Zuid-Holland kaascontrôlestations voor boerenkaas opgericht. Doch ook de fabrieken begonnen te begrijpen, dat er maatregelen moesten worden getroffen, om een einde te maken aan den onderlingen wedstrijd in het bereiden van kaas met steeds minder vet en meer water. Aan het hiermee te behalen tijdelijk voordeel zou onze geheele kaasindustrie in de toekomst worden opgeofferd.

In April 1910 besloten de Alg. Ned. Zuivelbond en de Vereeniging van Zuivelfabrikanten, gezamenlijk een contrôle in te richten voor kaas uit gedeeltelijk ontroomde melk, om op deze wijze den koper in de gelegenheid te stellen, zich zekerheid te verschaffen over wat hij koopt.

Men koos de grenzen 20 pct., 30 pct., 40 pct• en 45 pct. Men had nog slechts noodig een manier om de vetklasse van de betreffende kaas duidelijk aan te geven. Hiervoor werd gekozen het in 1911 door den heer Gramser ontworpen caseinemerkt.

Daar nu uitvoering der kaascontrôle mogelijk was geworden, achtte men het moment gekomen om tot de oprichting van een kaascontrôlestation over te gaan.

Dit had plaats op 22 October 1912.

Opggericht werd de Vereeniging Kaascontrôlestation „Friesland”, bestaande uit 7 leden, waarvan 2 door den F. N. Z. werden gekozen, 2 door de V. Z. Z. M. door den Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland terwijl deze 5 leden tezamen nog 2 leden moesten kiezen.

Alle voorwaarden voor een definitief in werking stellen der contrôle schenen vervuld, doch al spoedig zou blijken, dat nog nieuwe moeilijkheden moesten worden overwonnen,

Over het te gebruiken kaasmerk ontstond kwestie met de regeering, welke moeilijkheid werd opgelost, doordat in Februari 1918 het K. C. S. „Friesland” besloot het systeem rijksmerk te accepteren.

Met dit besluit waren alle bezwaren tegen het rijkstoezicht opgeheven en reeds bij ministerieel besluit van 23 April 1918 werden de voorwaarden vastgesteld, waaraan kaascontrôlestations voor niet volvette kaas moesten voldoen om onder rijkstoezicht te kunnen worden gesteld. Tevens werden vastgesteld de drie merken voor niet volvette kaas, het 20+, 30+, 40+ merk.

Nog ruim een jaar verliep, voor alle voorbereidingen waren getroffen en voordat de merken waren aangemaakt. Deze laatste werden in October 1919 ontvangen en op 27 October werd de eerste 30+ kaas gemerkt.

Dat direct ernst werd gemaakt met deze contrôle blijkt wel uit het feit, dat reeds het eerste jaar ruim f 5000 aan boeten werd opgelegd.

Reeds in het eerste jaarverslag, dat over 1920, werd dan ook al gesproken van een verbetering die verkregen was In de interne aangelegenheden van de Friesche Zuivelindustrie.

Minder enthousiast was dit eerste verslag over de gebruikte merken, waaraan aanvankelijk verschiltende fouten kleefden.

Geleidelijk zijn deze evenwel verdwenen, deels door een beter gebruik aan de fabrieken, deels door een verbeterde bereidingswijze der merken Na 1923 werden geen klachten meer vernomen en behoorde de vaak heftige strijd over het systeem van merken tot het verleden.

Jarenlang is er strijd gevoerd om het watergehalte van de kaas te verminderen. Het K.C.S. „Friesland” heeft ten slotte de kwestie van het abnormale watergehalte laten rusten, blijkbaar overtuigd van de onmogelijkheid om tot een oplossing te komen. Kort geleden is ze evenwel van regeeringszijde wederom opgenomen en als de voortekenen niet bedriegen, is de kans groot, dat het vage verbod van fabricage van kaas met abnormaal watergehalte binnenkort plaats zal maken voor

een meer omljnd voorschrift.

Bij het streven, de contrôle zoo effectief mogelijk te doen zijn, stuitte men al spoedig op het bezwaar, dat het voor een aangeslotene betrekkelijk eenvoudig was om een deel van de productie aan de contrôle te onttrekken. Met het opvoeren van het watergehalte ging hand aan hand het steeds jonger afleveren der kaas, zoodat het veelvuldig voorkwam, dat kaas direct uit de pekkel in handen van den koper overging.

Over den tijd, dat de kaas voor contrôle beschikbaar moest blijven, kon men het jarenlang niet eens worden, doch in de vergadering van het K.C.S. van 27 Januari 1928 werd besloten, den knoop door te hakken en voor te schrijven, dat alle kaas, met uitzondering van enkele met name genoemde soorten, 14 dagen voor de contrôle ter beschikking moesten staan.

De datum van inwerkingtreden van dit voorschrift werd in Maart d.a.v. bepaald op 1 October 1928.

Hoewel dit besluit nog felle critiek ondervond, werd het doorgezet en was ook hiermee een vaak heftig omstreden punt tot een beslissing gekomen.

Pas achteraf zou blijken, welke groote beteekenis dit genomen besluit had voor de doeltreffende contrôle. Het stelde het K.C.S. bovendien in staat steeds monsters van ongeveer denzelfden ouderdom te nemen, waardoor alle aangeslotenen meer uniform werden behandeld.

Op 17 September 1930 verwisselde het K.C.S. het onderdak in het Landbouwhuis van de Friesche Maatschappij van Landbouw voor een eigen laboratorium en kantoorgebouw.

Tengevolge van den voortdurenden groei van het station met daaraan gepaard gaande uitbreiding der werkzaamheden, was de ruimte in het Landbouwhuis zoo langzamerhand te klein geworden.

Door aankoop en verbouwing van het pand Zuider-Grachtswal no. 4 kreeg het station de beschikking over een doelmatig ingericht gebouw, ruim genoeg om bij doorgaanden groei van het station nog lang in alle behoeften te kunnen voorzien. In de latere crisisjaren is duidelijk gebleken, hoe gelukkig de keuze van 1930 is geweest, want een zeer sterk uitgebreid personeel kon toen in het eigen gebouw worden gehuisvest.

Met de verwisseling van woning ging gepaard het bedanken van den heer Mesdag als directeur, en het als zoodanig in functie treden van den heer van Balen Walter.

Voor het station was dit een gebeurtenis van groote beteekenis, daar de heer Mesdag van de oprichting af als directeur werkzaam, wel in zeer belangrijke mate zijn stempel op de organisatie er van heeft gedrukt. Zijn streven was gericht op het verkrijgen van een doelmatige en betrouwbare contrôle.

VERZWAARD BOETESTELSEL BIJ KAASFABRICAGE

Rondschrijven aan leden van contrólesation Noord-Holland

Aan de leden van het Kaascontrólestation Noord-Holland is dato 29 Juli, naar de Tel. meldt, het volgende rondschrijven gericht:

„Naar aanleiding van hetgeen onze voorzitter op de laatstgehouden algemeene vergadering mededeelde, betreffende het aantal ondergehalten in 1938, dat bij sommige bedrijven op meer dan de helft der contróledagen werd aangetroffen, vonden wij aanleiding onzen directeur op te dragen een nauwgezet onderzoek in te stellen en de resultaten ons in een overzichtelijk rapport over te leggen.

Uit dit rapport is ons gebleken, dat het aantal ondergehalten beneden 40.9 pct., welke de ernstige ondergehalten zijn, die de waarborgen, welke aan het Rijksmerk zijn verbonden, inderdaad in gevaar brengen, in 1938 veel te groot is geweest.

Op grond hiervan heeft het bestuur besloten een verzwaard boetestelsel in te voeren en omdat het ons niet gewenscht voorkomt, dat zoodanig op de interne grens wordt gewerkt, dat een bedrijf bijna bij elk bezoek ondergehalten in de bemonsterde kaas heeft, ook al zijn die ondergehalten voor het grootste gedeelte tusschen 40.9 pct. en 41.5 pct., worden bovendien door ons bestuur nog nader te treffen maatregelen beraamd.

Ten slotte wenscht ons bestuur er nog op te wijzen, dat naast de vele en ernstige afwijkingen, er ook vele goede resultaten bleken te zijn - ook bij groote fabrieken - hetgeen onze volle waardeering verdient.”

De ernstige waarschuwing, welke de heer G. Nobel in de jongste vergadering van het station uitte, is dus voldoende gegrond geweest.

Anders zou het bestuur van het Contrólestation zeker niet tot een verzwaard boetestelsel zijn overgegaan, terwijl de toevoeging „dat nog nader te treffen maatregelen worden beraamd”, om de vele overtredingen tegen ondergehalten in de toekomst te voorkomen, doet vermoeden, dat uit het door den directeur uitgebrachte rapport is gebleken, dat een krachtige bescherming van het kaasmerk tegen de handelingen van sommige leden dringend noodig is.

Wereldnaam - boter - door moedig initiatief teruggewonnen

BOTERCONTROLESTATION VIJFTIG JAAR

In 1886 bracht de Friese boter twintig procent minder op in Londen dan de Deense. Onze boter was slechts even duurder dan de Amerikaanse en goedkoper dan de Normandische en Italiaanse. In 1860 nog stond de Friese boter aan de top! In 1888 kwamen 2000 vaten onverkoopbaar terug. In 1895 stuurde Londen beste boter terug, eigenlijk alleen omdat ze uit Friesland kwam.

In 1871 werd in Harlingen bijna 13 miljoen kg uitgevoerd, hoewel er slechts 8 miljoen kg boter in Friesland verhandeld was. Door allerhande geknoei was er in één jaar 5 miljoen kg „*Friese*” boter meer uitgevoerd dan er gemaakt was.

De eerste alinea laat zich uit de tweede verklaren. De knoeierijen hadden niet alleen de boter bedorven, maar ook onze naam. Mede tengevolge van de landbouwcrisis en de opkomst van de margarine werd hierdoor in Friesland iets wakker gemaakt. Het decennium der gouden jubilea in de coöperatieve zuivelwereld is daar in deze tijd een bewijs van.

In deze gouden reeks treedt vandaag het Botercontrôlestation Friesland naar voren. In 1895 was er reeds een begin van botercontrôle geweest, maar pas enkele jaren later kwam de definitieve basis, gelegd door de Friesche Mij. v. Landbouw en haar zuivelconsulent Mesdad. De stap, die toen gedaan werd, heeft de Friese boter zijn goede nam teruggegeven en het idee vond internationaal navolging

Het Botercontrôlestation garandeert net als voor vijftig jaar de onvervalstheid van het door het rijksbotermerk gedekte product. Daarnaast garandeert het dat het watergehalte de zestien procent niet te boven gaat. De fabriek, die er boven komt krijgt boete.... en wie er onder blijft, geeft boter cadeau aan de consument. (Het heet dat de Friese botermakers het minste cadeau geven.) Verder garandeert het station het juiste gewicht van verpakte boter.

Voor het Z.K.B. (zuivelkwaliteitsbureau) onderzocht het station of de room gepasteuriseerd werd voor ze tot boterbereiding diende en of ze dus geen schadelijke bacteriën bevat. Hoewel het station zelf de kwaliteit niet beoordeelt, is er toch een nauwe samenwerking met het Z.K.B. Het controlesysteem is gebleken sluitend te zijn. Knoeierijen zijn bij de aangesloten fabrieken - en dat zijn ze in Friesland alle - nooit voorgekomen. De fabrieken staan onder strenge controle. Iedere maand komt een van de zes controleurs zeker tweemaal kijken en monsters nemen, waarvan er op het laboratorium van het station een procent wordt onderzocht.

Wanneer vandaag de loftuitingen over 't station gezwaaid worden op een bijzondere bijeenkomst en de rij redenaars in gestreepte broeken naar voren komt, zal men moeite hebben zich in herinnering te brengen met welk een scepticisme het station in het begin van deze eeuw ontvangen werd. Toen zat men nog in het moeras en durfde niet aan grote mogelijkheden geloven. Toch was de

overwinning in enkele jaren volkomen.

De geschiedenis van het station is die van de zuivelconsulent J. Mesdag geweest. Hij dreef als 't ware de Friesche Mij. met zijn plannen, die in de loop van het jaar 1900 aan de boeren en de fabrieken werden voorgelegd. Die plannen waren de oprichting van een station, dat het buitenland de zekerheid gaf met echte Friese boter te maken te hebben. Dit was daarom noodzakelijk, omdat de toenmalige chemische onderzoekingen de preciese samenstelling van de boter nog niet konden nagaan. Het plan werd verder aanbevolen door te zeggen, dat de kosten niet al te groot zouden zijn (f 8000.- per jaar).

De kwestie kwam hier nu eigenlijk op neer, dat de Friezen gingen zeggen: „*Geloof ons op ons erewoord; de boter is echt*”. Een „erewoord” in een tijd, dat Friesland zijn naam met de boter grondig verknoeid had. Het bewijst, dat men nog vertrouwen in zichzelf had.

Het sceptisisme had dus reden. Vooral toen de overheid het wankelende scheepje niet met het vlagje „rijks” ging dekken. De Bond van Coöp. Zuivelfabrieken hield zich afzijdig. Het was zomaar een groepje particulieren, dat met niets anders dan hun eigen goede wil, het patronaat van de Friesche Mij. en de sympathie van het Provinciaal Bestuur zee koos op **17 Jan. 1901**. Op 13 Mei begon Mesdag met zijn werk. 28 fabrieken deden mee en het zelfde jaar kwam er nog een negental bij. Ze bedreigden zichzelf met f 12.000.- boete, wanneer vervalsing zou blijken. Het Provinciaal Bestuur liet dit alom bekend maken.

Sedert is er in het systeem weinig veranderd. Het is nog zomaar een groepje particulieren. Alleen is het systeem nu internationaal aanvaard en nagevolgd. In 1907 in Friesland was de aansluiting algemeen. De Bond van Coöp. Zuivelfabrieken had zijn houding veranderd en de regering stelde het station onder toezicht. In 1907 werd 't rijksbotermerk ingesteld, dat alleen gevoerd mag worden door bij de stations aangesloten fabrieken.

De heer Mesdag had de leiding tot het jaar 1930, toen werd hij opgevolgd door ir. B. C. van Balen Walter, die ook nu nog de scepter voert in het gebouw aan de Grachtswal te Leeuwarden. In het zelfde gebouw is ook het kaascontrôle-station (opgericht in 1912, in werking 1920) gevestigd, dat het gehele Noorden onder zijn hoede heeft. Het staat los van de Friesche Mij.

Als oudste station heeft het Friese ook de contrôle op het drukken en verzenden van de botermerken en wikkels in Nederland.

Zoals gezegd, knoeierijen zijn nog nimmer voorgevallen. Men zoekt zijn kracht in preventieve werking. Is 't station dan zo iets als een gemoedelijke veldwachter op een heel rustig dorp? Nee, zei ir. van Balen Walter ons, eigenlijk niet. Wij wensen ons meer te beschouwen als een organisatie van het bedrijfsleven zelf, hoewel de aangeslotenen geen zeggenschap hebben in de gang van zaken.

Kaas- en botercontrôle- stations „Friesland”

Het aantal aangeslotenen bij het kaas-contrôlestation „Friesland” steeg met vier, waarmee het totaal op 161 kwam, daarvan 94 in Friesland, 14 in Groningen, 23 in Drente en 30 in Overijsel. De totale productie bedroeg 71.766.913 kg of 6.336.020 kg minder dan het vorige jaar, aldus het jaarverslag van het station. Productieverlaging trad op in Friesland en Groningen; Drente en Overijsel stegen iets.

Aan boeten werd in 1950 ontvangen f 179.861, dit is f 34.860 minder dan het vorige jaar. Per 1000 kg was de boete in 1950: f 2.50 en in 1949: f 2.75. De exploitatierekening geeft bij een totaal aan lasten van f 221.497.78 een voordelig saldo van f 41.657.09. De baten bestaan uit boeten, interest en een vergoeding van het botercontrôlestation van f 35.000.

In 1950 telde het botercontrôlestation „Friesland” 99 aangeslotenen. De totale boterproductie bedroeg 18.277.400 kg, hetgeen 3.564.908 kg meer is dan in 1949. De boterproductie steeg in verhouding meer dan die van melk tengevolge van een aanzienlijke daling in de kaasproductie, aldus het jaarverslag van het station. In het teruglopen van het aantal gedrukte wikkels komt het nog steeds dalend boterverbruik in Nederland tot uiting.

Van de onderzochte monsters bleek 1.69 pct. een watergehalte van meer dan 16.8 pct. te hebben. „We moeten helaas constateren, dat dit percentage wederom iets hoger is dan dat van het vorige jaar”, zegt het verslag.

Aan vijf van de aangeslotenen is gedurende enige tijd het gebruik van het merk van het Zuivelkwaliteitsbureau verboden. De directeur van het zuivelwezen stelde aan het eind van het jaar een nieuw ontwerp rijksmerk voor. De ernstige bezwaren hiertegen van de zijde van het station „Friesland” vonden geen bijval.

Contrôle over record- productie van kaas

**Jaarverslag kaascontrôlestation
Friesland**

De kaasproductie in de vier noordelijke gewesten voorzover deze onder de controle valt van het Kaascontrôlestation Friesland bereikte in 1951 volgens het jaarverslag van het station een recordhoogte. De productie bedroeg ruim 82 miljoen kilo tegen ruim 78 miljoen in 1949, het vorige topjaar.

Het aandeel van Friesland bedroeg hierin bijna 53 miljoen kilo, wat lager is dan in 1949, toen er hier ruim 54 miljoen geproduceerd werd. De grootste productie in Friesland van voor de oorlog, voor zover dat uit het staatje in het jaarverslag valt op te maken, was hier in 1931 met ruim 54 miljoen kilo.

De kaasproductie in Groningen, Drente en Overijssel schommelde in dat crisisjaar om de vijf miljoen kilo. Zij bereikte het vorige jaar in deze gewesten een top van resp. 5.5, 9.8 en 14.3 miljoen kilo, wat grotelijks heeft bijgedragen tot de recordhoogte van het vorige jaar.

Het aantal aangesloten zuivelfabrieken bedroeg in 1951 167, waarvan 94 in Friesland, vijftien in Groningen, 24 in Drente en 34 in Overijssel. Een zevental nieuwe bedrijven trad toe, waarvan één in Friesland (Schiermonnikoog).

Er werden 23.5 miljoen kaasmerken afgeleverd, wat ook een record aantal betekent. Per 100 kg kaas werd voor de merken 16.2 ct. betaald tegen 16.1 ct. in 1950.

De totale kosten van de controle beliepen f 192.722.49. Van de bedrijven werd geen bijdrage geheven, daar de kosten geheel door de ontvangen boeten werden gedekt. Het boetebedrag daalde per 1000 kg kaas van f 2.50 in 1950 tot f 2.36 in 1951.

Leeuwarder Courant 1952-10-15

Ir. van Balen Walter jubileert morgen

Kwarteeuw in dienst van het
Boter- en Kaascontrôlestation

Morgen zal het 25 jaar geleden zijn, dat ir. B. C. van Balen Walter in dienst is getreden van het Boter- en Kaascontrôlestation. Eerst als adjunct onder directeur Messdag en sedert 1930 als diens opvolger.

Met de nieuwe directeur kreeg dit contrôle-instituut toen een eigen gebouw. Het is de heer Van Balen Walter geweest, die op het vroegere station in het Landbouwhuis de gehele verbouwing en inrichting van het nieuwe laboratorium aan de Zuider Grachtswal heeft voorbereid. Toen immers stond al vast, dat hij daar — zodra het in gebruik kon worden genomen — als directeur zou resideren.

Omdat het vorig jaar het vijftigjarig bestaan van dit contrôlestation feestelijk is gevierd, zal aan het jubileum van de directeur geen bijzondere aandacht worden geschonken. Wel zal het natuurlijk in de intieme kring van het bestuur en het personeel, alsmede met vrienden en kennissen worden gevierd.

De jubilaris — 53 jaar oud — is geboren in Eernewoude. Daarna heeft hij o.a. in Oenkerk en Eestrum gewoond, kortom, vrijwel steeds in de buurt van Leeuwarden, waar hij ook de middelbare school heeft bezocht. Zijn hogeschoolopleiding heeft hij in Delft ontvangen. Nadat deze voltooid was, is de heer Van Balen Walter, voor hij naar Friesland terugkeerde, eerst nog enige jaren in Delft werkzaam geweest als particulier assistent van prof. Schreinmakers. Hij was toen in hoofdzaak werkzaam op het fysisch-chemisch laboratorium.

Recordproductie kaas gecontroleerd

Het aantal aangesloten zuivelfabrieken bedroeg in 1952 bij het kaascontrolestation „Friesland“ 168 en wel 93 in Friesland, 16 in Groningen, 24 in Drente en 35 in Overijssel.

De totale kaasproductie onder controle van het station bedroeg in het afgelopen jaar 86.202.138 kg of 3.838.788 kg meer dan in 1951. Met dit cijfer werd een productie bereikt, zo groot als nog nimmer door dit station werd gecontroleerd, aldus het jaarverslag.

De verdeling van de productie over de verschillende provincies was als volgt:

Friesland	52.276.463 kg (1949: 54.000.000 kg)
Groningen	5.875.295 kg (5.000.000 kg)
Drente	10.909.995 kg (8.000.000 kg)
en Overijssel	17.140.385 kg (10.500.000 kg)

Het aantal afgeleverde kaasmerken bereikte dit jaar eveneens een recordhoogte met 25.055.800 stuks. Voor de merken werd betaald f 136.352.90 of per 100 kg kaas een bedrag van 15,8 cent tegen 16,2 cent in '51.

De totale kosten aan de controle verbonden bedroegen voor 1952 f 190.558,38. Van de bedrijven werd geen bijdrage geheven, daar de kosten geheel door de ontvangen boeten werden gedekt.

— De Nederlandse immigrant in Australië, M. A. B. Hilbrink, heeft het bronzen erekruis ontvangen wegens zijn moedige houding in de Duitse bezettingstijd. Hilbrink, die thans leider is van een te Sydney verschijnend Nederlands-Australisch dagblad, heeft in 1944 te Apeldoorn een trein in de lucht doen vliegen.

De Veemarkt

.....

De coöp. **zuivelfabriek te Heeg** is gister in een spoedelsende bestuursvergadering van het kaascontrolestation „Friesland” als lid van het station geschorst. De fabriek is niet gestruikeld in de overspannen jacht naar de hoogste kaasopbrengst, doch er zouden bewust handelingen zijn gedaan, die niet in overeenstemming zijn met de normen. Het gevolg is, dat de fabriek niet meer gebruik kan maken van de kaasmerken, die de Nederlandse kaas indertijd uit de put van de knoerlijen hebben gehaald. De fabriek moet zich nu aansluiten bij het controlestation voor zuivelproducten „Leiden” teneinde de exportrechten voor zijn kaas te behouden. Wel krijgt de fabriek nu een ander kaasmerk en een strengere controle. Het station „Leiden” heeft een opvoedende en ook reclasserende taak in de wereld der kaasproducenten.

Vorige week reeds heeft het kaascontrolestation „Friesland” de kaasmerken van de fabriek in **Heeg** gehaald en toen vonden verschillende geruchten, die al enige tijd de ronde deden, hun bevestiging. De coöp. **zuivelfabriek** in **Heeg** behoort tot de slinkende groep zogenaamde „vrije fabrieken”, die niet aangesloten zijn bij de Frico, maar die hun eigen producten verhandelen. Het is de laatste jaren nog wel eens gebleken, dat juist in deze groep fabrieken zijn, die in een dwangpositie komen te verkeren.

.....

Ledenvergadering coöp. **zuivelfabriek Heeg**

Op de ledenvergadering van de coöp. **zuivelfabriek te Heeg** is gister de situatie besproken, welke voor de fabriek is ontstaan nu zij uitgesloten is van 't lidmaatschap van het kaascontrolestation „Friesland”. Na afloop deelde het bestuur ons mee, dat besloten is de kaasproductie weer ter hand te nemen zodra de kaasmerken van het controlestation „Leiden” zijn aangekomen. De druk bezochte vergadering heeft met algemene stemmen haar vertrouwen aan het bestuur geschonken. Behalve dat de fabriek nu bij een ander controlestation is aangesloten, liggen er geen andere wijzigingen bij de fabriek in het vooruitzicht. Buiten de kring van leden waren er op de vergadering geen andere instanties vertegenwoordigd. Het bestuur heeft in deze bijeenkomst zijn zienswijze op de situatie gegeven, welke volgens het bestuur afwijkt van hetgeen daarover in de L.C. werd gepubliceerd.

Leeuwarder Courant 1956-06-02

Hoog boetebedrag bij kaascontrolestation

Bij het kaascontrolestation „Friesland” te Leeuwarden waren op 31 december 1955 aangesloten 162 bedrijven, waarvan 91 in Friesland, 12 in Groningen, 24 in Drente en 35 in Overijssel. De totale productie overschreed ditmaal voor het eerst de 100 miljoen kg en bedroeg 101.794.262 kg of 2.263.633 kg meer dan in 1954. Friesland leverde daarvan 55,8 procent. De exploitatierekening liet een batig saldo zien van f 94.308,80. Aan boeten werd opgelegd een bedrag van f 335.083,- hetgeen een stijging betekent van f 31.388,50 als gevolg van een sterk gestegen boetebedrag wegens te laag vetgehalte droge stof.

Het aantal aangesloten fabrieken bij het botercontrolestation bedroeg 96. Zij hadden een totale productie van 15.484.631 kg tegen in 1954 16.292.994 kg. De melkontvangst bleef ook beneden die van het vorige jaar en beliep 919.767.000 kg tegen 959.649.000 kg. Het gemiddelde vetgehalte van de melk steeg van 3,92 pct. tot 3,96 pct. Van de 5838 monsters van eigen productie en 135 monsters ompakboter bleken 83 een watergehalte te hebben van meer dan 16 pct. Het nadelig slot van de exploitatierekening van het botercontrolestation beliep f 1.396,83.

Rijk instituut moest een hoog bedrag aan boeten opleggen Kaascontrôlestation met jaarverslag in kleuren

(Van onze landbouwredacteur)

Het kaascontrolestation „Friesland” te Leeuwarden is een van de organisaties, die door middel van het jaarverslag aan public relations gaat doen. Het jaarverslag is in kleurendruk (mauve) uitgevoerd en bovendien voorzien van ruime statistieken en foto's. Het station is het waarborginstituut voor de kwaliteit van bijna alle kaas, die in Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel wordt gefabriceerd. Het is ook een rijk station, dat een effectenbezit heeft van bijna een half miljoen, terwijl gebouwen en inventaris geheel zijn afgeschreven.

De ruimst vloeiende bron van inkomsten van het station vormen de boeten. Deze beliepen in 1956 367.158 gulden tegen 335.083 gulden in 1955. De baten van de exploitatie-rekeningen bedroegen in totaal f 434.643,80 tegen f 392.593,09 in 1955.

Onder het hoofd „Kaas met vreemde bestanddelen” vermeldt het verslag: „Ook dit jaar is het weer voorgekomen, dat in kaas van een onzer aangeslotenen glas en kwik werd aangetroffen, kennelijk doordat een thermometer in de kaasbak was terechtgekomen. Voor de reputatie van onze kaas is zo n feit van funeste betekenis. Het getuigt bovendien van zeer onvoldoende verantwoordelijkheidsbesef bij het personeel van het betrokken bedrijf, dat blijkbaar in de naïeve veronderstelling leeft, dat een dergelijk ongeluk niet aan het licht zal komen en dus maar beter kan worden verzwegen. Vanzelfsprekend is door ons station in dit geval een zeer zware boete opgelegd.”

Voor het eerst in de geschiedenis van het kaascontrolestation bleek het noodzakelijk de zwaarste straf, die het station kent, namelijk schrapping toe te passen. De coöp. zuivelfabriek „Hoop op Zegen” te Heeg toonde door een bewuste misleiding, niet thuis te horen een op vrijwillige basis georganiseerd controlestelsel. Het bedrijf werd daarom van de lijst van aangeslotenen afgevoerd. (Evenals van de lijst van het botercontrolestation, omdat het niet meer als te goeder naam en faam bekendstaand geacht kon worden). Een ander bedrijf werd gestraft met het intrekken van de ontheffing van het pasteurisatieverbod voor de tijd van drie maanden.

Het boetebedrag was f 32.075 hoger dan het vorige jaar. De oorzaak van deze teleurstellende gang van zaken is te wijten aan een sterke stijging van het aantal gevallen van te hoog watergehalte in de genomen monsters. In het verslag over 1955 viel een daling te constateren en dat werd toegeschreven aan de ingevoerde verscherpte boeteregeling. Nu is gebleken dat langs deze weg het beoogde doel niet bereikt kan worden. Het percentage monsters met te hoog watergehalte steeg namelijk van 19,4 tot 25,8 procent.

De weinig uniforme samenstelling van kaas uit één bak speelt hierbij een rol. Er is een onderzoek ingesteld naar deze kwestie. Uit dit onderzoek zal blijken, dat vele aangeslotenen een onvoldoende veiligheidsmarge aanhouden bij het instellen

van het gemiddelde watergehalte van hun kaas. Gezien het feit, dat het evenwel een betrekkelijk klein aantal bedrijven is, dat het hoge boetebedrag veroorzaakt, is het duidelijk dat ook andere factoren een rol spelen. De zucht naar een zo hoog mogelijke kaasopbrengst doet onverantwoorde risico's aanvaarden.

Het kaascontrolestation heeft evenwel de plicht te zorgen, dat hierdoor geen ongemotiveerde winsten worden behaald en het zal door het invoeren van scherpere strafmaatregelen de zaak in goede banen moeten leiden, aldus het verslag.

Het gemiddelde boetebedrag van de op 31 december 1956 aangesloten bedrijven bedroeg *f* 2.366,66 tegen *f* 2.107,44 het vorige jaar; het hoogste bedrag per bedrijf was *f* 10.318,50, het laagste *f* 40,-.

Van de door het station gecontroleerde kaas kwam 55,8 procent uit Friesland, uit Groningen 7,4 procent, uit Drenthe 12,0 procent en uit Overijssel 24,8 procent. Het aantal aangeslotenen bedraagt 155, waarvan 84 in Friesland, elf in Groningen, 24 in Drenthe en 36 in Overijssel. De kaasproductie in deze vier provincies daalde van ruim 100 miljoen kg in 1955 tot ruim 99 miljoen kg in 1956. Het aandeel van Friesland bleef gelijk met 55,8 procent en omvatte in 1956 ruim 55 miljoen kg.

Het kaascontrolestation geeft ook geregeld bijdragen voor proefnemingen, die geen direct verband houden met de werkzaamheden van het station. Zo heeft het een financieel aandeel gehad in de proefnemingen op het terrein van het eiwitonderzoek van het FRS en de Zuivelbond. In 1956 werd een bijdrage van *f* 2500,-- gegeven in de proefneming met een cafetariastal.

Leeuwarder Courant 1958-08-21

Jaarverslag K.C.F. Kaasproductie nam in 1957 weer toe

De totale productie van de bedrijven, die zijn aangesloten bij het kaascontrolestation „Friesland”, dat zijn alle kaasproducerende fabrieken in de vier noordelijke provincies, is in 1957 met ruim zeven procent gestegen en nog nimmer zo hoog geweest, zo staat te lezen in het voortreffelijk uitgevoerd en duidelijk jaarverslag over 1957 van het K.C.F. In verhouding neemt de productie in Friesland af, terwijl de provincies Drente en Overijssel een steeds hoger aandeel leveren. Het aantal aangesloten bedrijven bedraagt 153: nl. 82 in Friesland, elf in Groningen, 24 in Drente en 36 in Overijssel.

De produktie bedroeg in 1957 in totaal 106.294.660 kilo tegen 99.094.721 kilo in 1956. Hiervan leverde Friesland 54,9 procent tegen 55,8 procent in 1956, Groningen 7,3 procent tegen 7,4 procent in 1956. Drente 12,5 procent tegen 12 procent en Overijssel 25,3 procent tegen 24,8 procent.

Het totaal-bedrag aan opgelegde boeten bedroeg dit jaar f 317.662,50, of bijna f 50.000 minder dan verleden jaar. Deze verbetering is te danken aan de daling van het aantal gevallen van een te hoog watergehalte in de genomen monsters. Dit aantal is, volgens het station, echter nog te hoog.

Leeuwarder Courant 1959-06-30

Kaascontrolestation telt 154 aangesloten kaasfabrieken

Bij het **kaascontrolestation** Friesland te Leeuwarden waren in 1958 alle 154 bedrijven, die in Friesland, Groningen, Drente en Overijssel kaas bereiden, aangesloten te weten in Friesland 82, in Groningen twaalf, in Drente 24 en in Overijssel 36. In Friesland werd ruim 60 miljoen kg. kaas gemaakt of 54 procent van alle kaas, in de vier noordelijke provincies. De totale produktie bedroeg ruim 111 miljoen kilo of bijna vijf procent meer dan in 1957. Het Friese aandeel neemt steeds meer af en dat van Overijssel neemt steeds toe.

Het totaal-bedrag aan opgelegde boeten bedroeg f 308.919.— of bijna 9.000 gulden minder dan in 1957. De daling geldt zowel voor de vet- als voor de water- en pasteurisatieboeten. De boeten zijn nog steeds te hoog, zo constateert het jaarverslag. De bedrijven houden, gezien de weinig uniforme samenstelling van de kaas, een onvoldoende veiligheidsmarge aan bij het instellen van het gemiddelde vochtgehalte van hun kaas.

Voor de eiwitcontrole in wei en melk wordt door het station gebruik gemaakt van de micro-Kjeldahl methode, uitgevoerd volgens Parnas. Volgens de ervaring van het station is deze methode zeer nauwkeurig en economisch. Het station verricht de controle op het eiwitonderzoek bij koelen voor de Friese Provinciale Melkcontroledienst. Ook van de Groninger dienst werd het verzoek ontvangen om controle te verrichten op het onderzoek in de laboratoria van Marum en Beilen.

Kaaskontrolestation kontroleerde 125 miljoen kg kaas

In 1959 had het kaaskontrolestation Friesland in Leeuwarden de kaasproductie (ruim 125 miljoen kg) van alle 154 kaasproducerenden in het noorden onder zijn controle. Daarbij was dit jaar ook weer de coöp. **zuivelfabriek te Heeg**. Van deze hoeveelheid werd 69 miljoen kg (55 pct.) in Friesland gefabriceerd, 9,5 miljoen (7,6 pct.) in Groningen, 15 miljoen (12,2 pct.) in Drenthe en 31,5 miljoen (25,2 pct.) in Overijssel. Deze hoeveelheid kaas ligt veertien miljoen kg (12,5 pct.) boven de produktie van 1958 en ongeveer 25 miljoen kg boven de produktie in de jaren 1954—56, toen de na-oorlogse produktiestijging niet verder leek door te zetten.

De produktie bestaat hoofdzakelijk uit volvette Goudse en veertig plus Edammers, die tezamen 82 procent van het totaal uitmaken. Het aandeel van de volvette kaas steeg enigszins ten opzichte van de veertig plus, voornamelijk door een hogere fabricage van Cheshire, Cheddar en Vierkante kaas. Het aandeel van dit laatste type in de totale produk-

tie steeg van 0,8 procent in 1958 tot 1,3 procent in 1959. Voor Cheshire waren deze cijfers 2,6—4,6 procent en voor Cheddar 0,3—2,3 procent. Lunchkaas zakte van 1,9 tot 1,6 procent.

Aan de gezondheidsdiensten in de vier provincies werd f 185.500 ter beschikking gesteld ten behoeve van de bestrijding van abortus-Bang. Aan boeten werd in 1959 opgelegd f 375.993,50, wat f 65.000 meer is dan in 1958. Dit was niet alleen een gevolg van de hogere kaasproductie, want ook per 1000 kg kaas is het boetebedrag gestegen. Het zijn vooral de boeten voor een te hoog vochtgehalte, die tot de stijging hebben bijgedragen. Het jaarverslag van het kaaskontrolestation noemt deze gang van zaken zeer teleurstellend, omdat er uit blijkt, dat ondanks alle getroffen maatregelen de aangeslotenen de gestelde vochtgrenzen te dicht blijven benaderen. Het resultaat was, dat 23,71 procent van alle monsters een te hoog vochtgehalte had (v.j. 21,99 procent). Het verslag noemt dit een onaanvaardbare toestand.

Vijftig jaar kaaskontrolle in Friesland

Grootscheepse viering met kaasexpositie

(Van onze landbouwredakteur)

Het kaaskontrollestation „Friesland” bestaat in oktober vijftig jaar en dit feit zal op grootscheepse wijze gevierd worden met een kaastentoonstelling in de Beurs te Leeuwarden. De tentoonstelling met de vele daaraan verbonden activiteiten wordt opgezet in nauwe samenwerking met het -Nederlands Zuivelbureau. Met deze plannen wil het kaaskontrollestation de hoge bedragen aan heffingen, die het binnen krijgt bij zijn pogingen om oneerlijke concurrentie in de kaasindustrie tegen te gaan, ten goede laten komen aan de kaas in het algemeen. Het kaaskontrollestation „Friesland” op de Graagtswal in Leeuwarden waakt over de kaasproduktie in Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel. Deze produktie bedraagt in de vier noordelijke provincies 130 miljoen kilo per jaar, hetgeen tweederde is van de totale Nederlandse kaasproduktie.

De boerenkaasproduktie wordt er uitgebeeld evenals de fabriekmatige kaasbereiding en de moderne methoden van afzet. Vooral zal er op de tentoonstelling gedemonstreerd worden met de rijkdom aan kaas in Nederland. Een deel van de tentoonstelling zal als een oud-Nederlands stadje worden opgetrokken, waar de bezoeker zich geheel kan overgeven aan de genoegens van de kaas. Daar zal ook de film vertoond worden, die het kaaskontrollestation laat maken over de betekenis van de kwaliteitskontrolle voor de kaas. De film komt te heten „Ik en mijn paspoort”. (Het paspoort is het kaasmerk).

De activiteiten van het station bepalen zich voornamelijk tot de kontrolle op het vetgehalte, het vochtgehalte van de kaas en de temperatuur, die bij de kaaspasteurisatie wordt toegepast. Het streven van het station is er op gericht een minimum-standaardkwaliteit te handhaven terwijl boetes er voor zorgen, dat overschrijding van de grenzen een weinig zinvolle economische bezigheid is. De maatregelen voor de vochtgrenzen zijn het laatste jaar aanmerkelijk verscherpt. Het station moet er voor zorgen, dat de fabrikant, die zich aan de rijksvoorschriften houdt, geen economische zelfmoord pleegt, zo drukte ir. B. C. van Balen Walter, direktieur van het station het gister uit op een perskonferentie, waar ook de voorzitter prof. ir. S. Hartmana van Wageningen aanwezig was.

Prof. Hartmans herinnerde er aan, dat de zuivelkonsulent van de Friese Mij van Landbouw, de heer J. Mesdag, de geestelijke vader van het kontrollewezen in de zuivel is geweest. Zijn ideeën leidden in 1901 tot de stichting van een boterkontrollestation en er werden snel belangrijke resultaten bereikt. De kaaskontrolle moest er komen toen er steeds meer ontroomde melk werd gebruikt voor de kaasbereiding zonder dat dit in de vormen van de kaas tot uiting kwam. In 1912 stichtten de FNZ, de VVZM en de Friese Zuivelbond het kaaskontrollestation Friesland. Het station garandeerde de kaas van de aangesloten fabrieken en doet het nu vijftig jaar, waarbij het streven naar kwaliteitsverbetering steeds op de voorgrond heeft gestaan zulks binnen het kader van de rijksvoorschriften op dit punt.

De heer M. P. Esser van het Nederlands Zuivelbureau beschreef de activiteiten in de Beurs, waar maandag 22 oktober de tentoonstelling geopend wordt. Na de jubileumviering is er een dag voor de Horeca, voor de detaillisten, de huisvrouwen en tenslotte voor de producenten op vrijdag. De tentoonstelling geeft een overzicht van al hetgeen er bij kaas te pas komt. De, boe-.....
(ontbreken ca. zes regels)

Men wil eigen baas blijven

Smakelijke receptie van kaaskontrolestation

(Van onze landbouwredakteur)

De luisterrijke jubileumviering van het kaaskontrolestation „Friesland” te Leeuwarden, die gistermorgen begon met de opening van de kaastentoonstelling „55+” in de Beurs, werd 's middags voortgezet in de Harmonie, waar het station een buitengewone vergadering hield met de aangesloten fabrieken en vele gasten. Het bestuur van het station recipieerde daarna en tegelijkertijd was er een lopend buffet, waar een keur van kostelijke hapjes en dranken de fabrieksbesturen het gevoel geven, dat de boeten van het station (vorig jaar een half miljoen) niet geheel buiten hen om besteed worden.

Bij de toespraken in de vergadering keerde een thema geregeld terug, dat van het privaatrechtelijk karakter van het station. De controle is er een van vrijwillige aard en door het bedrijfsleven zelf ingesteld. Het is namelijk zo, dat er wel eens aan dit fundament van de controle gewrikt wordt o.a. om ook de werknemersorganisaties invloed te verschaffen. Deze invloed is tot dusver geweerd. Ook op de bijeenkomst van gistermiddag waren de vertegenwoordigers van de kaasmakers niet aanwezig. Wel werd er een belangrijke mededeling voor de arbeiders in de zuivelindustrie gedaan. Sprekende over de economische positie van de kaas bij de export zei de kommissaris der koningin, mr. H. P. Linthorst Homan: „Wij zullen ons moeten realiseren, dat ons loonkostenniveau, mede door de verkorting van de arbeidstijd en de revaluatie, het niveau van de partnerlanden steeds dichterbij nadert. Nederland wordt in steeds minder mate een goedkoop-eiland. Onze concurrentiepositie wordt moeilijker”.

Waarborg

In zijn openingstoespraak merkte de voorzitter, prof. ir. S. Hartmans op, dat men zich geen voorstelling kan maken van de situatie, waarin er geen controlestation zou zijn. Maar het bestaan van het station wordt blijkbaar als noodzakelijk beschouwd. Prof. Hartmans herinnerde er aan, dat de stations door de belanghebbenden zelf zijn gesticht en dat ze een zuiver privaatrechtelijk karakter hebben. Wel staan ze onder overheidstoezicht, hetgeen voortvloeit uit het gebruik van de rijkskaasmerken. Die merken zijn echter niet essentieel en de mogelijkheid van het voeren van een eigen merk bestaat. Het belangrijkste is, dat de producenten een organisatie in het leven hebben geroepen om de afnemers waarborgen te geven omtrent echtheid en samenstelling van de kaas. De naam van controlestation is daarom ook minder goed gekozen, beter zou zijn „waarborgstation”.

Teruggrijpend op de geschiedenis van het controlewezen zei prof. Hartmans, dat de Friese Mij. als eerste in den lande een controlestation in het leven heeft geroepen, namelijk in 1901 voor boter. De overheid hield zich toen geheel afzijdig. Enkele jaren later kwam het rijkstoezicht, toen men voor het gebruik van het rijksbotermerk zich vrijwillig onder de controle van de overheid stelde. Eerst in Holland, waar men de naam van de volvette kaas wilde beschermen en later in

Friesland, waar de fabrieken ook in moeilijkheden kwamen door ongelijksoortige kaas, werden de controlestations voor kaas gesticht. Het was in de tijd, dat men het vet in de kaas verving door vocht, hetgeen een nadelige invloed op de kwaliteit had. In Engeland ging toen een merkt voor onze kaas verloren. De stations gingen toen bepaalde eisen stellen ten aanzien van vet- en vochtgehalte en ook aan de pasteurisatietemperatuur van de kaasmelk.

Geen nadelen

Het privaatrechtelijk karakter van de stations heeft aanzienlijke voordelen en geen nadelen, zo meende prof. Hartmans, en daaraan kan het recht worden ontleend om zo voort te gaan. Bezwaren tegen dit karakter snijden geen hout. Het gaat in de allereerste plaats om de bevrediging van het rechtsgevoel van de betrokkenen en dat wordt bij het gevolgde systeem bevredigd, hetgeen mag blijken uit het feit, dat de aangeslotenen praktisch nooit in beroep gaan van de beslissingen van de stations.

De directeur van het station, ir. B. C. van Balen Walter, haalde het een en ander uit de kaashistorie van Friesland. Friesland was een produktiegebied voor boter en niet van kaas en daarin kwam verandering bij de fabriekmatige zuivelbereiding. De boterproduktie ging voort en de kaas werd gemaakt uit afgeroomde melk. Daardoor ontstond een produkt, dat wel leek op Hollandse kaas, doch dat van een lagere vetgehalte was. De interessante toespraak van ir. Van Balen vonden de aanwezigen grotendeels terug in een jubileumgeschrift, dat aan de aanwezigen werd uitgereikt.

Ook mr. Linthorst Homan deed enkele grepen uit de kaashistorie en uit die van het station. Het station is wel in 1912 opgericht, maar het begon pas zeven jaar later met zijn werk, hetgeen perspektief biedt op de viering van een vijftigjarig jubileum omtrent de werkzaamheid van het station over zeven jaar. Het verheugde de kommissaris, dat het bedrijfsleven zelf op basis van vrijwilligheid een controlestelsel in het leven heeft geroepen.

Het station in Friesland is het belangrijkste in Nederland, omdat het twee derde van de kaasproduktie van Nederland controleert, namelijk die van Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel. Mr. Linthorst Homan konstateerde, dat het Nederlandse zuivelprodukt een goede reputatie geniet, dank zij de vele zorgen, die er aan worden besteed. Het kaasmerk biedt de konsument een garantie, dat de kaas aan de gestelde eisen voldoet. Het is belangrijk en noodzakelijk, dat de konsument de overtuiging wordt bijgebracht van de waarde van dit kaasmerk. „Het probleem van de voorverpakte kaas, hetwelk zich tengevolge van nieuwe verkoopmethoden heeft aangediend, stelt hierbij bijzondere eisen”.

(Mr. Linthorst Homan sneed hier een bijzonder probleem aan, omdat de voorverpakte kaas zich aan de controle van de stations onttrekt en geheel als merk-artikel aan de markt komt. Red. LC).

Gouden medaille

Aan het slot van zijn toespraak riep de kommissaris de heer Gerben Ferwerda, chef van het laboratorium van het station, naar voren en spelde hem de gouden

eremedaille van Oranje-Nassau op de borst. De heer Ferwerda is in 1926 als laborant op het station gekomen en is daaraan nu 36 Jaar verbonden. Door zelfstudie verwierf hij de benodigde diploma's en in 1945 werd hij laboratoriumchef. Hij is een vraagbaak voor de aangesloten bedrijven en een belangrijke schakel tussen bestuur, directie en aangeslotenen.

Verder voerden in de buitengewone vergadering nog het woord mr. A. A. M. van der Meulen, burgemeester van Leeuwarden, Ir. Th. C. J. M. Rijssenbeek van het ministerie van landbouw, de heer G. H. E. M. van Wees, voorzitter van de FNZ namens de FNZ, de VVZM en de Friese Zuivelbond (de organisaties die de bestuursleden van het station benoemen), de heer G. Ferwerda namens het personeel van het station en de heer P. J. Loonen namens de andere controlestations in Nederland.

Ir. Rijssenbeek ging in zijn toespraak in op het privaatrechtelijke karakter van de stations. Hij sprak als wens uit, dat de wederzijdse waardering van overheid en stations voor elkaars taak en verantwoordelijkheid zo spoedig mogelijk mag leiden tot de erkenning van datgene wat in het belang van de kaasindustrie is. Ir. Rijssenbeek bracht nog andere werkzaamheden van het station in herinnering. De veelzijdigheid van het werk draagt bij tot de frisheid van gedachte en de grote vitaliteit, die de directeur van het station, ir. Van Balen Walter zo kenmerken.

Ik en mijn paspoort

Tot besluit van de buitengewone vergadering volgde de première van de Starfilmproduktie „Ik en mijn paspoort”, een film, die gefinancierd is door het kaaskontrolstation en die zal dienen om grotere bekendheid te geven aan de betekenis van het kaasmerk (paspoort van de kaas). Deze aardige kleurenfilm geeft een goed beeld van de werkzaamheden van het station en van de waarborgen, die het kaasmerk biedt. De verhouding tussen het station en de aangesloten fabrieken werd wei bijzonder idyllisch voorgesteld.

Duizenden trokken op naar kaasexpositie

De loop begint er goed in te komen op de kaasexpositie „50+”. De tentoonstelling in de Beurs te Leeuwarden werd woensdag door ruim 4.000 personen bezocht, duizend meer dan de beide voorgaande dagen tezamen. 203 bezoekers wonnen een kaasje bij het ringsteken, waaraan 1829 personen meededen. Ook de warme kaashapjes en de melkdranken vonden veel aftrek, terwijl de mensen eveneens meer attent waren op de twee nullen op hun toegangsboekje, dat recht op een pond kaas geeft. De bioscoop, waar de film „Ik en mijn paspoort” draait trok 3.000 bezoekers.

Gister was het de dag van de detaillisten. Ze waren bij honderden naar de tentoonstelling gekomen en werden in de Harmonie ontvangen door de directeur van het jubilerende kaaskontrolestation „Friesland”, ir. B. C. van Balen Walter. Ir. P. Tiersma, rijkszuivelkonsulent voor fabriekskaas, sprak op de bijeenkomst in de Harmonie over het rijke assortiment, dat de Nederlandse kaas biedt. Het is helemaal niet waar, dat er weinig kaassoorten zijn in Nederland, zo betoogde ir. Tiersma, er zijn er zeer veel meer dan de enkele variaties van Goudse en Edammer.

De aanwezigen werden op zeven soorten getrakteerd. Om deze verschillende soorten grotere bekendheid te geven is de medewerking van de detaillisten nodig, want die hebben de meeste invloed op de gedachten van de konsument over kaas. Ir. Tiersma betreurde het min of meer, dat kaas te jong wordt verkocht in een nog niet geheel gerijpte toestand. Dit leidt tot de klacht, dat de Nederlandse kaas karakter mist, hetgeen de waardering voor de kaas doet afnemen. Ir. Tiersma noemde in dit verband ook de lunchkaas en de kleine Edammers. Ook wordt er veel kaas verkocht als boerenkaas, terwijl het fabriekskaas is. (Boerenkaas is te herkennen aan het hoekige kaasmerk met ronde zijden.)

Het programma in de Harmonie werd verder aangevuld met de film „Ik en mijn paspoort” en het gesprek tussen mevrouw Eekhof van het Nederlandse Zuivelbureau en de artiest Peter Piekos, die als kaaskonsument optrad. Tenslotte werden de prijswinnaars van de etalagewedstrijd op het toneel geroepen.

Stijgende kaasproduktie in het noorden

Bij kaaskontrolle steeds hogere boeten

Het jubileumjaarverslag van het kaas-kontrollestation „Friesland” in Leeuwarden, dat de vier noordelijke provincies omvat, konstateert b^{ij} een verhoogde kaasproduktie ook een hoger bedrag aan boeten omdat de verschillende gehalten, waaraan de kaas moet voldoen niet juist zijn aangehouden. De kaasproduktie in het noorden steeg van 131.000 ton tot 138.000 ton, waarbij Friesland zijn procentueel aandeel verhoogde van 55 tot 56 procent. Het boetebedrag door strengere straffen steeg in het jaar, dat het station zijn vijftigjarig bestaan vierde met 92.000 gulden tot 670.000. Het voordelig saldo ging met bijna 60.000 gulden omhoog tot 371.000 gulden en het balanstotaal zakte iets onder het miljoen.

Het aandeel van de traditionele kaas-soorten en vormen daalde iets ten gunste van buitenlandse kaassoorten. Cheddar en St. Paulin. „Overige soorten” als Bluefort, Kernhemse en Cheshire handhaafden zich. De betekenis van vol-

vette kaas Vierkant nam opnieuw iets toe. De produktie van smeltkaas steeg van 562 ton tot 841 ton en die van smeerkaas daalde van 148 ton tot 102 ton. Het aantal bereiders van gesmolten kaas nam toe met een, doordat een bereider de produktie staakte en de zuivelfabrieken in Marum en **Oldeboorn** er mee begonnen. De Frico is de derde producent in het noorden.

Een te hoog vochtgehalte en een te

lage droge stofgehalte kwamen minder voor dan in de voorgaande jaren voornamelijk als een gevolg van zwaardere boeten. Het station had de verwachting, dat de hogere boeter tot een verlaging van het aantal overtredingen zou leiden. Blijkbaar is de preventieve werking nog steeds onvoldoende. Het hoogste boetebedrag per bedrijf was f 32.811 (v. j. f 17.049).

Bij de gewichtskontrolle op baby-Edammers en lunchkaas waren de resultaten onbevredigend, zoals voorheen ook het geval was. Niettegenstaande de boeten bij recidive belangrijk zijn verhoogd, is de toestand weinig verbeterd. Het gevolg van de zwaardere boeten is alleen dat het totale boetebedrag weer aanzienlijk is toegenomen. De handel oefent bij de fabrikant een sterke druk uit op de gewichter van de kaasjes en daar blijken de boeten niet tegen op te wegen. Daar het bestuur van mening is, dat een gegeven voorschrift dient te worden gehandhaafd, zal het zich genoodzaakt zien nog strenger op te treden.

Het jaarverslag bevat een uitgebreid overzicht van de viering van het gouden jubileum van het station.

Het boterkontrollestation „Friesland”, dat bij het kaasstation is ondergebracht, betaalde een bijdrage van f 65.000. De totale boterproduktie bedroeg 24.000 ton in Friesland en Drente. Het boetebedrag daalde van f 32.500 tot f 24.500.

Leeuwarder Courant 1963-10-19 D1-1

IR. B. C. VAN BALEN WALTER:
*Slechte kwaliteit kaas wreekt
 zich na twintig jaar in prijs*
**Bedenklijke ontwikkeling in
 Friese zuivelindustrie**

Met de kwaliteit van de kaas uit Friesland was het in de laatste jaren voor de wereldoorlog droevig gesteld. De direktoren van de fabrieken bleken eerder waterbouwkundig ingenieurs dan zuivelmensen te zijn. De kunst was zoveel mogelijk water binnen de kaaskorst te krijgen zodat de fabriek een hoge melkprijs aan de boeren kon betalen. Sommige direktoren waren daar meesters in en zij sleepten de gehele zuivelindustrie mee. De Friese kaas verloor zijn goede naam en nog altijd moeten de Friese boeren daarvan de gevolgen dragen. De Edammer kaas brengt in Friesland tot vijf cent minder op dan elders. Dit vertelde ons ir. B. C. van Balen Walter, direktor van het **kaascontrolestation** „Friesland”, dat ook de kaas in de provincies Groningen, Drente en Overijssel op verschillende hoedanigheden controleert.

Nog zijn in Friesland niet alle krachten gericht op de verbetering van de kwaliteit van de kaas. De melkprijskonkurrentie tussen de fabrieken is groot en alle fabrieken streven in de eerste plaats naar een zo hoog mogelijke arbeidseconomie, wat de kwaliteit van de produkten in gevaar brengt. Bij de fabrieken let men er meer op, wat deze of gene fabriek relatief meer betaalt, dan dat men streeft naar een in totaal hogere opbrengst van de kaasproduktie door kwaliteitsverbetering. Het maken van slechte kaas met veel water er in, gaf de fabriek de mogelijkheid om uit te blinken met de melkprijs en dat streven zit er nog altijd in bij de fabrieken, aldus ir. Van Balen Walter. Dat streven wordt ook bevorderd door de technische en economische controle, die de zuivelorganisaties op de fabrieken uitoefenen. Een fabriek echter, die wel meer aandacht aan de kwaliteit zou schenken en die een beter produkt levert, krijgt die betere kwaliteit niet betaald. Bij de Frico bijvoorbeeld is het bedrag, dat voor kwaliteit bij de kaas wordt betaald, dankens de waardevermindering van het geld nooit verhoogd. Het moest zo zijn, dat de fabrieken, die met het beste

produkt komen ook de beste melkprijs betalen, maar het produceren van een goed en best produkt kost zoveel moeite, dat het een ongunstige invloed oefent op het financiële resultaat. De handel is niet bereid of niet in staat om het beste produkt tot een hogere prijs te brengen.

Als het er in de praktijk zo voorstaat, zo meent ir. Van Balen Walter, dan ligt er een taak voor de controlestations om met algemene maatregelen te trachten de kwaliteit van de kaas omhoog te brengen. In het verleden zijn die maatregelen geweest de beperking van het watergehalte van de kaas en de beperking van de pasteurisatietemperatuur van de kaasmelk. Een te hoog vochtgehalte en een te hoge pasteurisatietemperatuur, die beide de **opbrengst van de melk verhoogen** werken smaakbederfend op de kaas. De KNM deed er indertijd niet aan mee, omdat die een privéafzet had van kaas, doch de andere fabrieken moesten de kaas in enorme hoeveelheden produceren en afzetten. Dit heeft geleid tot de produktie van een zeer uniform kaasprodukt, een uniformiteit, die eigenlijk niet bij kaas past.

Neutraal

Ir. Van Balen Walter is van oordeel, dat we al wat te lang de stelling hebben horen verkondigen, dat er een verflakking in de kaassmaak is opgetreden. Hij is het er niet mee eens, dat de konsument een zachte kaas wil hebben met een neutrale smaak. De fabriekanten hebben zelf de vraag naar een goede belegen kaas bedorven, omdat ze niet aan de kwaliteitseisen voldeden. De prijs van de Edammers in het gebied van het kontrolestation „Friesland” is

zoals gezegd, lager dan buiten dit gebied, hetgeen de fabrieken in Overijssel, die dat direkt kunnen vergelijken met de Gelderse fabrieken pijnlijk ervaren. Ir. Van Balen Walter acht dit prijsverschil niet gerechtvaardigd door de kwaliteit van het produkt nu, maar het is nog een erfenis van het verleden. De Overijsselse fabrieken willen nu graag kaasmerken hebben, die een minder onaangename herinnering oproepen bij de kaashandel.

De concurrentie tussen de fabrieken is op het ogenblik ook weer buitengewoon groot als gevolg van de concentratiebewegingen in de zuivel. Het kaas-

XXXXXXXXXX

noodzaakt gezien de boeten op de overtredingen rigoureus te verhogen. De extra-voordelen, die de fabrieken bereiken door te dicht tegen de gehaltegrenzen te werken, — waarbij overschrijding aan de orde van de dag is — worden door het station weggenomen. Dat er iets moet gebeuren, staat voor ir. Van Balen Walter vast. Andere landen

trachten vaste voet op de kaasmarkt te krijgen door zich zelf hoge kwaliteitsnormen op te leggen.

Rauwe melk

Wegens die toenemende concurrentie en toenemende vraag naar belegen kaas is het ir. Van Balen Walter een raadsel, dat er niet meer kaas gemaakt wordt van ruwe melk, want kaas die daarvan gemaakt is, geeft een hogere prijs omdat er meer smaak aanzit. Kaas van gepasteuriseerde melk past echter meer in grote fabrieken en zeker in gemechaniseerde kaasmakerijen. Daar streeft men naar een uniform produkt, maar melk is nooit uniform. Melk verschilt van dag tot dag en de kaasmaker moet zich daarbij aanpassen om een goed produkt te krijgen. Ir. Van Balen Walter betwijfelt het of de gemechaniseerde kaasmakerijen wel tot een verbetering van de kaaskwaliteit zullen komen. Hij spreekt dan ook van een bedenkelijke ontwikkeling in Friesland.

Bovendien zit men in de kaasindustrie met de invoering van de vijfdaagse werkweek, hetgeen met zich brengt, dat er op maandagen een grote hoeveelheid oude melk in de kaasbakken moet. Bij het kontrolestation Friesland heeft men dan ook opgemerkt, dat het aantal afwijkingen in de kaas sterk is toegenomen, speciaal van kaas, die in het begin van de week wordt gemaakt. Het blijkt, dat het op maandag heel moeilijk is om goede kaas te maken. Ook het arbeidstempo in de fabrieken is opgevoerd en het past niet meer om kleine storingen in de melk op te vangen door een andere bewerking.

Meer kaas kwam uit minder fabrieken

Het aantal aangeslotenen bij het kaaskontrolestation „Friesland” daalde tot 119 doordat negentien bedrijven de produktie stillegden of doordat het bedrijf werd opgeheven. Er waren eind 1964 60 kaasfabrieken in Friesland bij het station aangesloten. De kaasproduktie in het gebied van het station, de vier noordelijke provincies, steeg van 132.500 ton in 1963 tot 137.000 ton in 1964, waarmee de top in 1962 nog niet weer bereikt werd. De stijging was voor een belangrijk deel het gevolg van een langer boekjaar.

Het aandeel van Cheddar en lunchkaas daalde, terwijl de stijging van vierkante kaas aanhield en die van Franse Goudse vrij belangrijk toenam. De produktie van smeltkaas nam belangrijk af. Het bestuur besloot de kaasmerken gratis aan de aangeslotenen te verstrekken, hetgeen een bedrag van bijna f 205.000 ten laste van de exploitatierekening bracht. Het totale boetebedrag daalde met 21.000 gulden tot f 585.127. De boetes voor een te laag gehalte aan vetvrije droge stof steeg aanmerkelijk. Wat de reinheid van de kaas betreft is een toestand bereikt, die nog slechts in zeer geringe mate voor verbetering vatbaar is, aldus het jaarverslag.

In 1964 werden negen bakken kaas ter vernietiging aangemeld, omdat bij de bereiding vreemde bestanddelen in de kaas waren terechtgekomen, waardoor de kaas ongeschikt voor konsumptie moest worden geacht. Het bestuur heeft de indruk, dat de regeling, waardoor aan de bedrijven 75 procent van de waarde van de kaas door het station wordt vergoed, zeer nuttig werkt. In de centrale kommissie voor de kaaskontrolestations is het nog niet tot een uitgedragen zaak gekomen omtrent de zo nodige definitieve regeling voor voorverpakte kaas en kaas gerijpt in folie. De situatie in dezen is mede door de talrijke gegeven ontheffingen voor „experimentele doeleinden” vrij onoverzichtelijk geworden.

Het boterkontrolestation „Friesland” voor boterfabrieken in Friesland en Drenthe telt nog 113 aangeslotenen, nadat in 1964 twaalf bedrijven de boterproduktie hadden gestaakt of het bedrijf werd beëindigd. Negen aangeslotenen produceerden geen boter. De totale produktie daalde van 22.400 ton in 1963 tot 20.500 ton in 1984. Het onderzoek op reinheid van de boter gaf zeer bevredigende resultaten. Het verslag konstateert met teleurstelling, dat de onbevredigende cijfers van 1983 over het watergehalte nog slechter zijn geworden, zodat het station de twijfelachtige eer geniet op dit punt alle andere boterkontrolestations te overtreffen. Er zijn maatregelen getroffen om door, zwaardere strafbepalingen het euvel de kop in te drukken.

Oude strijd laait op Gisting in Zuivelschap over 40 pl. Goudse kaas

Het bestuur van het Produktschap voor Zuivel hoopt over vier weken een grondig debat te kunnen voeren over kaasvormen. Reeds in de woensdag gehouden vergadering giste hier en daar in het bestuur verontrusting, maar men kwam er niet toe die verontrusting officieel uit te spreken. Omdat de zaak veel ingewikkelder is dan men zo op het eerste gezicht zou denken wil men de discussie pas voortzetten nadat het secretariaat er een nota over heeft opgesteld. De concrete vraag, waar het bestuur opeens voor kwam te staan, was: moet men het maken van veertig plus kaas in vierkant model nu wel of niet toestaan?

Het mag in Nederland eigenlijk niet, maar de **kaascontrolestations** geven er in individuele gevallen wel toestemming voor. De kaascommissie van het Produktschap heeft er wel reeds in zoveel woorden haar verontrusting over uitgesproken. Zij vreest dat die vierkante veertig plus, als voorverpakte kaas, ten onrechte onder de naam Goudse kaas bij de consument zal komen. Ten onrechte, omdat Goudse kaas volvet hoort te zijn.

Hoe de meningen in het bestuur verschilden bleek o.m. uit de woorden van ir. J. B. Ritzema van Ikema, directeur van de Frico, aan de ene kant, en van dr. E. van de Wiel, secretaris van de coöperatieve zuivelbond FNZ, aan de andere kant. In Duitsland, vertelde ir. Ritzema, laten de regels ruimte voor veertig plus vierkante kaas, die geschikt is om te worden gesneden en voorverpakt. Zou men hier in Nederland het maken van die kaas tegen gaan, dan zou men zich van een markt afsnijden. Dr. Van de Wiel echter vreest dat men, als men deze weg opgaat, de specialiteiten gaat loslaten waarmee Nederland als kaasproducent een wereldfaam kreeg. Doet men dat, dan moet men het ook helemaal doen en al-

les gaan maken wat de handel vraagt, ook twintig en dertig plus kaas. Op die manier zal er een chaos komen, men zal weer beginnen aan de soorten waar Nederland voor de oorlog terecht van is teruggekomen omdat „het ons de das omdeed”. Handhaaf een duidelijke soortindeling en wees uiterst voorzichtig met die zogenaamde utiliteitsvormen, ried de heer Van de Wiel aan.

Een voldragen debat werd het niet: men zal er, zoals reeds gezegd, nog op terugkomen. Wel kreeg minister Biesheuvel alvast het door hem gevraagde advies over een wijziging van de rijkskaasmerkenbeschikking. De minister wil het door die wijziging mogelijk maken dat vierkante Goudse kaas (fabrieks- en boerenkaas) op het kaasmerk wordt aangeduid als „Goudse kaas”. Volgens de rijkskaasmerkenbeschikking zoals die nu nog luidt moet die kaas „vierkante kaas” heten, en dat belemmert zowel de binnenlandse afzet als de export.

Het produktschapsbestuur stemde met 'sministers voornemen in, maar vroeg hem de nieuwe regeling dan behalve voor vierkante ook voor rechthoekige Goudse kaas te laten gelden.

Bij kaascontrole 1,4 mln. boete

Het totale boetebedrag, dat het kaascontrolestation „Friesland” in Leeuwarden aan de kaasfabrieken in de vier noordelijke provincies heeft opgelegd is in 1966 scherp gestegen vergeleken met 1965. Het bedrag steeg namelijk van 700.000 gulden tot 1.362.000 gulden. Het jaarverslag schrijft deze stijging van ruim 660.000 gulden voornamelijk toe aan een zeer grote toeneming van de vereffeningsbedragen voor te hoog watergehalte. De boetebedragen zijn in december 1965 verhoogd met 40 procent om ze aan te passen aan de gestegen kaasprijzen. Deze verhoging leidde op zich zelf tot een verhoging van het boetebedrag met f 200.000. Een verdere verhoging van het boetebedrag moet worden toegeschreven aan een hogere kaasproductie en een toeneming van het percentage overtredingen (f 150.000), terwijl de rest vooral voor rekening komt van het aantal extra bezoeken aan de fabrieken wegens voortdurend te hoog watergehalte. Een fabriek moest in totaal f 64.970 boete betalen.

De gecontroleerde kaasproductie in het noorden bedroeg 145,7 miljoen kg tegen 139,3 miljoen in 1965. In Friesland waren 52 aangeslotenen, in Groningen vijf, in Drente 21 en in Overijssel 23. Het verslag zegt, dat het woord boete in feite een te sterke nadruk legt op het strafkarakter ervan. De bedragen zijn slechts bedoeld om de economische voordelen van te lage gehalten weg te nemen. De economie van de kaasbereiding brengt nu eenmaal mee, dat men het zake-lijk niet verantwoord acht het watergehalte van de te maken kaas zo laag in te stellen dat geen overtredingen van de voorgeschreven normen worden geconstateerd.

Het voordelig saldo op de balans van het station steeg tot f 812.000 tegen f 448.600 vorig jaar. Er werden bovendien belangrijke reserveringen gedaan. Het voordelig saldo op de exploitatie beliep f 563.600.

Ir. Van Balen Walter voerde 40 jaar strijd voor kwaliteit

Belangwekkend stuk zuivelhistorie af besloten

Oude en nieuwe fouten

Hebben lange nasleep

Met het afscheid van ir. B. C. van Balen Walter als directeur van het Kaascontrolestation Friesland is een periode afgesloten in de Friese en ook in de noordelijke zuivelhistorie. Met de intrede van ir. Van Balen Walter als scheikundig ingenieur als opvolger van ir. Mesdag werd een begin gemaakt met de zuivelresearch. Tot dat moment werd de zuivelbereiding beheerst door overlevering met heel den aanleve van verkeerde veronderstellingen. Daarbij behoorde ir. Van Balen Walter tot die groep mensen in de zuivel, die zeer bepaalde meningen hadden over het zuivelbestel en over wat daarin goed en kwaad was. Hij was daarin niet een schipperende figuur, hoewel ook hij de teruggang in de kwaliteit onder invloed van de massaproductie, nieuwe distributiemethoden en een veranderende smaak bij de consument niet heeft kunnen tegenhouden.

De verantwoordelijkheden, die hem als directeur van de kaas- en botercontrole werden toegeschoven, beperkten zich niet tot het afgeven van het kaasmerk en het registreren van de kaasproductie. Op het einde van de oorlog, toen Friesland nog de enige plaats was in Nederland, waar kaas geproduceerd werd, kreeg hij ook de verantwoordelijkheid voor de distributie van zuivelproducten. Daaruit ontwikkelde zich toen met hotel De Kroon als middelpunt en onder de ogen praktisch van Duitsers een stuk illegaliteit, dat o.a. leidde tot belangrijke voedseltransporten naar het Westen van het land, waar toen een zeer acute voedselnood heerste. Toen in september 1944 de spoorwegstaking uitbrak en de hongervinter begon droeg het rijkszuivelbureau (200 man personeel) zijn taak aan het kaascontrolestation in Leeuwarden over. Het station kreeg daarvoor vier man personeel.

Er was hier toen nog een voorraad van elf tot dertien miljoen kg kaas en verder nog wat boter en melkpoeder. Het was overigens verboden deze voorraden afgezien van wat kaas naar Holland te sturen. Deze kaas ging bij kleine hoeveelheden de Afsluitdijk over. De kunst was om met zo'n officieel transport zoveel mogelijk ander voedsel meer te sturen o.a. melkpoeder, het meest aangewezen voedsel in gevallen van hongeroedeem. Toen tenslotte de bevrijding gekomen was, wilde men vanwege het rijkszuivelbureau ir. Van Balen Walter ter verantwoording roepen voor 4.000 kg kaas, die tussen de wal en het schip verdwenen ware. „De deur uit,” zei hij.

Ir. Van Balen Walter is veertig jaar aan het kaascontrolestation verbonden geweest, maar zijn werk daar leidde tot vele andere activiteiten in de zuivel en daar buiten. Het station werd betrokken bij de crisizuivelmaatregelen en men moest er zelfs een heel schema opzetten voor de productiebeperking van melk in de veehouderij. Een half jaar is men aan het rekenen geweest om voor tedere boer te

bepalen hoeveel melk hij mocht produceren. Toen kwam men In Den Haag tot de ontdekking, dat het plan onuitvoerbaar was. Iets wat men in Leeuwarden allang wist.

Niet welkom

Toen Ir. Van Balen Walter naar Leeuwarden kwam, was de 77-jarige zuivelconsulent Mesdag nog altijd de man van de boter- en kaascontrole. Aanvankelijk was de boter het belangrijkste, doch in de periode van Ir. Van Balen Walter verschoof de betekenis steeds meer van boter naar kaas. In het Landbouwhuis begon ir. Van Balen Walter met zijn proeven. De heer Mesdag had niets op met de 27-jarige scheikundig ingenieur uit Delft, die hem door het bestuur op het dak gestuurd was als adjunct-directeur. Mesdag vond een adjunct-directeur helemaal niet nodig, maar het bestuur van het station wilde niet afhankelijk zijn van de bejaarde pionier. De adjunct-directeur was niet op de hoogte van de zuivel en ging als volontair in een zuivelfabriek werken, een terrein, waar Mesdag zich niet voor interesseerde. Die had zich met hart en ziel verpand aan de melkcontrole. Van de techniek van de zuivel wist hij niets af.

Ir. Van Balen Walter ontdekte al gauw, dat er verschillende verkeerde begrippen over de kaas bestonden o.a. over het ouder worden. Zo meende men in zuivelkringen, dat er vet uit de kaas verloren ging bij het rijpingsproces. Dit klonk hem als chemicus vreemd in de oren. Ir. Van Balen Walter kon de oorzaak van deze foutieve mening aanwijzen. Het bleek een verkeerde monstername te zijn en zijn onderzoek leidde tot een herziening van de voorschriften voor bemonstering en onderzoek.

Het was de eerste bijdrage aan de zuivelresearch van een onafhankelijk denkende geest, die gescherpt was toen hij als particulier assistent van prof. F. A. H. Schreinemakers diens omgang met de grote geleerden Lorenz, Kamerlingh Onnes en Ehrenfest. meemaakte. Vooral de laatste staat nog bekend om zijn scherpe stimulerende critiek. Nog prijst ir. Van Balen Walter zich gelukkig, dat hij zo intensief met prof. Schreinemakers heeft kunnen samenwerken. Het heeft hem inzicht gegeven in het universele van de wetenschap. Van hem leerde hij een zaak objectief en wetenschappelijk aan te pakken. Hij hoefde nooit terug te komen op een van zijn wetenschappelijke publicaties.

Ir. Van Balen Walter groots afscheid bereid

De afscheidsreceptie van Ir. B. G. van Balen Walter als directeur van het kaascontrolestation „Friesland” en van het Botercontrolestation is een van de imposantste geweest, die er ooit in Leeuwarden gehouden is. Voor deze gelegenheid was de vloer van de Harmonie recht gedraaid en de zaal was met een schat van chrysanten versierd. In de achterzaal was een bijzonder rijk koud buffet opgesteld, waarbij de toastjes viermaal de omvang hadden van hetgeen gewoonlijk wordt opgediend. Het beleg was daarmee evenredig. Het bleek wel, dat het kaascontrolestation een van de rijkste agrarische instituten is. De lof, die ir. Van Balen Walter werd toegezwaaid paste wonderwel in deze sfeer. De verschillende sprekers belichtten telkens nieuwe facetten van de markante figuur, die de scheidende en jubilerende directeur in zijn werk is geweest.

De voorzitter van het bestuur van het Kaascontrolestation, prof. ir. S. Hartmans bracht in herinnering, dat ir. Van Balen Walter zijn voorganger, de tachtigjarige heer Mesdag in 1930 opvolgde na drie jaar aan het station verbonden te zijn geweest als onder-directeur. Het was het bestuur enige jaren geleden bijzonder welkom, toen de directeur verzocht nog enige jaren te mogen blijven om een veertigjarige ambtsperiode vol te maken. Als zijn opvolger treedt nu op de adjunct-directeur drs. L. J. Poortvliet. Prof. Hartmans waardeerde in ir. Van Balen Walter drie dingen. Hij heeft gezorgd voor de grootst mogelijke betrouwbaarheid van het onderzoek. Hij streefde een strikte rechtvaardigheid na bij de beoordeling van feiten en hij deed dat zonder aanzien des persoons. Hij was ook bereid een praktische oplossing te zoeken voor eventuele moeilijkheden. Als blijk van waardering bood hij ir. Van Balen Walter een cheque aan als bijdrage in de aankoop van een boot. Volgende sprekers kwamen ook met bijdragen voor deze boot.

Ir. G. J. A. Bouma, voorzitter van de Friese Mij. van Landbouw, sprekende namens de boeren, vroeg of het Kaascontrolestation niet een prijs zou kunnen instellen voor zuivel van zeer bijzondere kwaliteit om op die wijze een extra stimulans te geven aan de kwaliteitsverbetering. De voorzitter van de Friese Zuivelbond, de heer A. G. Algera, sprak namens de FNZ en de VVZM en de gewestelijke zuivelbonden. Hij bracht o.a. in herinnering hoe de scheidende directeur persoonlijke gevaren heeft getrotseerd in de oorlog om de voedselvoorziening naar Holland op gang te houden.

Namens het rijkstoezicht op de zuivelcontrole voerde ir. J. C. T. van der Berg het woord, ook uit naam van enkele hoofdamttenaren van het departement van landbouw. Voor de directeurs van de zuivelfabrieken sprak de heer O. Zwart een geestig woord ten afscheid. Hij voelde zich soms een misdadiger als ir. Van Balen Walter een hoge boete aankondigde voor een onjuist gehalte, maar nu deze boetes als vereveningsheffingen zijn uitgelegd, is het voor de directeurs bij de boekencontrole een stuk gemakkelijker geworden, zo zei hij niet zonder ironie.

ir. J. P. J. Hofhuis bood namens het college van directeurs van de controlestations ir. Van Balen Walter het erevoorzitterschap van dit college aan.

Mr. B. P. van der Veen memoreerde als een persoonlijk vriend de politieke activiteiten van de directeur en de heer J. Jansma, sprekende voor het personeel, gaf een geestig portret, waaruit de directeur niet als een gemakkelijke baas naar voren kwam.

Leeuwarder Courant 1988-06-28

Leeuwarder Courant 1971-06-12

Centralisatie controle in zuivel roept veel weerstand op

Er bestaan plannen om tot een drastische reorganisatie van het controle-wesen in de zuivelindustrie over te gaan. Deze plannen variëren van en volledige centralisatie van de controle-instansies tot een gedecentraliseerde opzet met eventueel wel een gecentraliseerd beleid. De besprekingen over de plannen hebben een eindpunt bereikt en in de Algemene Zuivelbond FNZ (coöperatie) wil men volgende week tot een afronding van die besprekingen komen. De particuliere zuivelindustrie, verenigd in de VVZM, is voor een sterke centralisatie.

Bij de plannen zijn betrokken het Zuivel-Kwaliteitsbureau (ZKB), het melkcontrolestation voor melkpoeder en melkprodukten, drie botercontrolestations in Leeuwarden, Deventer, Eindhoven en Den Haag, en drie kaascontrolestations in Leeuwarden, Alkmaar en Den Haag. Al deze stations voeren nu als zelfstandige organisaties de rijksvoorschriften uit.

Bij het kaascontrolestation in Friesland, waarin het botercontrolestation is ondergebracht, hecht men in het algemeen aan de voortzetting van de huidige situatie. Het station controleert de kaas-

produktie in Friesland, Groningen, Drente en Overijssel op de verschillende eisen, waaraan kaas technisch moet voldoen. Bij afwijkingen kan het station zeer forse boetes opleggen, waarmee de exploitatie van het station wordt gefinancierd.

Met een centralisering van het beleid voor het controlewese wordt algemeen ingestemd, maar ten aanzien van de uitvoering van de controlewerkzaamheden en de berechting van overtredingen lopen de meningen uiteen. In de noordelijke kaasindustrie is men wel enigszins geporteerd voor de invoering van een **kaasmerk**, maar men voelt weinig voor een financiering door middel van algemene heffingen en niet door middel van boetes, die bij centralisatie voor een algemeen doel bestemd zouden worden.

Men vreest wel voor de uniformering van het beleid en in het bijzonder de centralisatie van de berechting, waarbij te weinig rekening kan worden gehouden met plaatselijke omstandigheden, wordt afgewezen. Het controlewerk komt daardoor te ver van de aangesloten industrieën af te staan.

Uit LC 1971-06-21 blijkt dat de zuivelcoöperatie kiest voor decentrale controle!

Zuivelcoöperatie voor decentrale controle

Aangenomen mag worden, dat er een meerderheid gevonden zal worden in de Centrale Zuivel Commissie voor een decentrale zuivelcontrole en voor een zelfstandig voortbestaan van de kaascontrolestations o.a. van het kaascontrolestation Friesland in Leeuwarden. De commissie moet daarover de minister van landbouw een advies uitbrengen.

In de commissie zijn twee stromingen. De particuliere zuivelindustrie is geporteerd voor een centralisering van de controlestation en het Zuivel-Kwaliteitsbureau. De coöperatieve industrie wijst deze centralisering niet geheel af, doch wenst een zelfstandig voortbestaan van de regionale stations voor zover de aangeslotenen dat wensen. De coöperatie denkt ook aan de instelling van een centraal orgaan, dat in de eerste plaats

het overleg met de minister zal voeren en voorts richtlijnen geeft voor de regionale stations.

Het centraal orgaan krijgt ook een direct controlerende taak in de gedachtegang van de coöperaties bij het overnemen van de functies van het controlestation voor melkprodukten en van het Zuivel-Kwaliteitsbureau. Voorts zou dit orgaan de controle-werkzaamheden kunnen doen in die gebieden, waar de zuivelprodukten er om vragen:

De regionale stations werken onder toezicht van het centrale orgaan. Zij behouden de berechting van de aangeslotenen bij het constateren van overtredingen, aldus de mening van de coöperatieve industrie. Deze berechting is vooral een heet hangijzer in de besprekingen, omdat tegenstanders op het standpunt staan, dat een decentrale berechting een gebrek aan uniformiteit geeft.

Minder boete bij kaascontrole station

Het **kaascontrolestation** Friesland te Leeuwarden met 83 aangesloten kaasfabrieken in de vier noordelijke provincies (43 in Friesland) controleerde in 1969 een kaasproduktie van 165.000 ton, waarvan 90.000 in Friesland. Het boetebedrag, dat aan de fabrieken werd opgelegd daalde van ruim 2.260.000 gulden tot 2.134.000 gulden, niettegenstaande een weer toenemende kaasproduktie. De produktiestijging bedroeg 9,2 procent.

Opggericht werd de „Stichting J. Mesdag-Fonds,” dat het onderzoek en het onderwijs op het gebied van de zuivelbereiding wil bevorderen door het verlenen van subsidies of toelagen. Aan dit fonds werd een bedrag van een miljoen gulden overgedragen in de vorm van effecten.

Het station kocht naast het bestaande pand aan de Zuidergrachtswal ook het kantoor van de Hermes-fabrieken aan om het ruimtetekort te bestrijden. Voor de aankoop van dit pand, de verbouwing en de inrichting is ten laste van de exploitatierekening 1969 een bedrag van 700.000 gulden gereserveerd.

Eigenwijze zuiveldirectie besmet kaas

DE EIGENWIJZE DIRECTIE van de zuivelcoöperatie Noord-Holland heeft begin februari een rapport van het **kaascontrolestation** Friesland aan kant gelegd, waarin gewaarschuwd werd voor gevaarlijk hoge concentraties van het pesticide HCB in een deel van de melk, die bij de Noord-Holland werd aangevoerd. Dat rapport is voor vier tot vijf weken in een la verdwenen en inmiddels voltrok zich de zoveelste ramp over deze zuivelcoöperatie, die vorig jaar een melkprijs betaalde, die drie vier cent onder die van de Friese fabrieken lag.

De Keuringsdienst van Waren in Noord-Holland heeft de afzet geblokkeerd van 170 ton kaas, die besmet is met HCB. De Noord-Holland leverde voorts nog 160 ton boter bij het VIB in die eveneens besmet is en niet voor menselijke of dierlijke consumptie toegelaten kan worden. Tenslotte heeft de Noord-Holland een stijgende voorraad besmette room in de koelhuizen staan. De schadepost loopt in de miljoenen en neemt nog dagelijks toe.

De melk van de koeien is besmet geraakt doordat de dieren met HCB behandelde koolbladen kregen voorgezet. HCB hoopt zich op in het vetweefsel en komt daaruit geleidelijk met de melk vrij. Als een besmet dier plotseling vermagert, komen er dermate grote hoeveelheden HCB vrij, dat het er aan sterft. Bij een geleidelijke afgifte van HCB komt deze pesticide vrij met

het melkvet. In dit melkvet heeft het **kaascontrolestation** bij individuele bedrijven in Noord-Holland concentraties HCB gevonden, die ver boven het honderdvoudige van de internationale tolerantiegrens liggen. Kopers van Noordhollandse koeien zullen HCB-garanties moeten vragen, opdat men zelf geen HCB-besmetting in huis haalt. Een controleproef op HCB-gehalte kost 100 gulden.

De keuringsdiensten voor waren zitten op het ogenblik boven op deze kwestie en controleren scherp op pesticide-gehalten van kaas. Aan de grens heeft de Algemene Inspectie Dienst van het ministerie van landbouw een verscherpte controle ingesteld om een ramp van tientallen miljoenen, die zich vorig jaar bij de hammenexport naar Amerika voordeed, te voorkomen.

Het **kaascontrolestation** in Leeuwarden heeft de aangesloten fabrieken reeds herhaaldelijk gewaarschuwd. Het is enige jaren geleden begonnen met een intensieve kostbare controle van de melk. Omdat het **kaascontrolestation** van Noord-Holland wat te klein is om zich financieel deze controle te kunnen veroorloven, wordt ook de Noordhollandse melk in Leeuwarden gecontroleerd, zij het met het bovenvermeld effect.

Het **kaascontrolestation** in Leeuwarden heeft reeds enige keren tijdig kunnen ingrijpen op grond van het onderzoek, maar als de directie van de fabriek de desbetreffende brieven aan kant legt en in eerste instantie ook nog weigert op een nader onderzoek in te gaan, dan wordt het uiteraard een hopeloze zaak.

Leeuwarder Courant 1986-06-27

Bijna f 3 miljoen boetes van Boter- en Kaascontrole

LEEUWARDEN - Het Boter- en Kaascontrolestation in Leeuwarden heeft over 1985 voor bijna f 3 miljoen aan boetes uitgedeeld. Voor voornamelijk een te hoog vochtgehalte in de gecontroleerde boter werd voor f 136.570 beboet (in 1984 f 75.510). Voor voornamelijk een te hoog vochtgehaltsgehalte voor de kaas werd f 2.813.325 geadviseerd (f 1.965.945).

In het jaarverslag wordt voorts melding gemaakt van een lager nitraatgehalte in de kaas. Men neemt aan dat dat voor een belangrijk deel is toe te schrijven aan de eisen die de export stelt. Het station keurt de produkten van fabrieken en van een aantal boerekaasbereiders in Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel.

Leeuwarder Courant 1987-08-25

Minder boete van boter- en kaas- controlestation

LEEUWARDEN - Het in Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel opererende boter- en kaascontrolestation 'Friesland' in Leeuwarden heeft vorig jaar minder boetes opgelegd aan zuivel-fabrieken dan in 1985. Toen werd voor overtredingen van de voorschriften voor kaas en kaasprodukten f 2,8 miljoen opgelegd, vorig jaar was dat f 2,4 miljoen. Aan boterboetes werd in 1986 f 103.490 ontvangen tegen f 136.570 een jaar eerder. Per 100 kilogram geproduceerde kaas komt dat neer op 82 cent tegen 94 cent in 1986, maar slechts 66 cent in 1984.

De kaasproduktie in het controlegebied steeg van 298.830 ton naar 299.626 ton. Friesland nam 49,8 procent voor zijn rekening, tegen 45,3 procent een jaar eerder. De boterproduktie nam met ruimt wintig procent toe, terwijl de landelijke stijging bij vijftien procent stopte.

Leeuwarder station boter- en kaascontrole vecht sluiting aan

LEEUWARDEN - Het bestuur van het Boter- en Kaascontrolestation Friesland in Leeuwarden gaat bij de afdeling rechtspraak van de Raad van State in beroep tegen de sluiting. Zoals gemeld heeft het Centraal Orgaan Zuivelcontrole in Leusden besloten per 1 juli 1991 het station waar dertig mensen werken te sluiten en de werkzaamheden over te nemen. Het plan van het COZ in Leusden is goedgekeurd door het ministerie van landbouw.

Het boter- en kaascontrolestation voert controles uit in het kader van de landbouwkwaliteitswet. Dat gebeurt door middel van een overeenkomst met het instituut in Leusden. Dat instituut heeft met het station in Leeuwarden een onderzoek laten instellen door het bureau Berenschot. Het COZ baseert de voorgenomen sluiting op dat onderzoek.

Het bestuur van het Boter- en Kaascontrolestation is van oordeel dat het rapport van Berenschot niet beantwoordt aan de opdracht, dat het onvolledig is, onjuist en voor een deel tot betwistbare conclusies is gekomen. Het bestuur wees het rapport van de hand.

Het bestuur is van oordeel dat sluiting de huidige gang van zaken in de noordelijke zuivel zal aantasten. De overgrote meerderheid van de aangesloten zuivelfabrieken staat achter het bestuur van het station. Zij vrezen, aldus een persbericht, dat de kwaliteit van de controle in negatieve zin zal worden beïnvloed.

Sluiting moet volgens het bestuur wel inhouden dat het onderscheid in kaaskeurmerken moet verdwijnen. In Nederland onderscheidt men drie keurmerken: F (Noord en Oosten), NH (Noord-Holland) en HB (Westen en Zuiden van het land). Met name voor NH-kazen wordt meer betaald.

Het dagelijks bestuur van het Leeuwarder station wordt gevormd door ir. Wim de Graaf, de voormalige secretaris van de Friese Zuivelbond, mr. drs. Henk Smit, de huidige secretaris, K.J. Visser uit Dalfsen en Geart Hofstra uit Roordahuizum. Het bestuur van het COZ in Leusden bestaat uit Jan van Noord, CDA-Kamerlid uit Drenthe, ir. Wybe Dijkstra van de Koninklijke Zuivelbond FNZ, Piet Blokland, Landbouwschap, Th. van Heel van Wessanen in Kampen, L. van den Heuvel, DMV-Campina, K. van der Pol, NCZ, drs. Peter Poot, zuivelsecretariaat, A. Lakerveld, FNV, en A. Hoogendoorn, boerderij-zuivelbereiders.

Leeuwarder protest tegen sluiting boter- en kaascontrole

LEEUWARDEN - Het gemeentebestuur van Leeuwarden zal bij het ministerie van landbouw en visserij protesteren tegen de voorgenomen sluiting van het Boter- en Kaascontrolestation in 1991. Hierdoor gaan in de Friese hoofdstad dertig arbeidsplaatsen verloren. Het gemeentebestuur noemt de sluiting onverteerbaar.

In dat verband wordt onder andere gewezen op de inkrimping van overheidsdiensten, die de Friese hoofdstad al onevenredig treft. Sluiting zou een verdere verslechtering betekenen van de positie van de noordelijke zuivel en dat terwijl het kabinet in de Vierde Nota voor de Ruimtelijke Ordening de agrarische sector juist noemt als belangrijk drager van de noordelijke economie.

Voor f 3,8 miljoen boetes in 1987 van zuivelcontrole

LEEWARDEN - Het boter- en kaascontrolestation in Leeuwarden heeft vorig jaar geadviseerd voor f 3,8 miljoen aan boetes uit te delen aan zuivelfabrieken. Een jaar eerder was dat bedrag f 2,5 miljoen. Dat blijkt uit het jaarverslag. Het station voert de controles uit voor zuivelfabrieken in Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel. De boetes hadden vooral betrekking op een te hoog vochtgehalte in kaas en boter.

Voor overtredingen bij de kaasbereiding werd f 3,067 miljoen uitgedeeld tegen f 2,444 miljoen in 1986. De boterboetes bedroegen f 111.000 tegen f 103.490 een jaar eerder, terwijl er toen veel meer boter werd gemaakt. Het hoogste boetebedrag per bedrijf was f 392.615 tegen f 414.665 een jaar eerder. Per honderd kilo kaas werd op een gegeven moment f 4,25 in rekening gebracht tegen f 5,54 een jaar eerder. De boetes worden gebruikt voor het financieren van de rijksmerken voor boter en kaas.

Sinds begin vorig jaar wordt de in buitenland gekochte melk onderzocht op de aanwezigheid van coli-achtigen, het aeroob kiemgetal, de zuurtegraad en aanwezigheid van groeiremmende stoffen. „De resultaten van dit onderzoek waren vooralsnog teleurstellend”, aldus het station.

Boter- en kaasboetes van f 2 miljoen

LEEUWARDEN - Het Boter- en Kaascontrôlestation in Leeuwarden heeft vorig jaar de zuivel-fabrieken in Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel voor ruim f 2 miljoen aan boetes opgelegd. Voor overtredingen bij de produktie van boter werd f 78.735 in rekening gebracht tegen f 111.000 in 1987. Overtredingen bij de kaasproduktie werden met f 1.926.745 beboet tegen ruim f 3 miljoen in 1987. Dat blijkt uit het jaarverslag. De hoogste boete die een fabriek moest betalen was f 307.940. De hoogste boete per 100 kilogram kaas bedroeg f 6,25. De meeste overtredingen werden gemaakt op het gebied van het vochtgehalte (te hoog).

Drie bedrijven in kaascontrolestation

LEEUWARDEN - Het voormalig boter- en kaascontrolestation aan de Zuidergrachtswal in Leeuwarden krijgt een nieuwe bestemming. Door bemiddeling van makelaardij Friesland zullen zich er drie bedrijven in vestigen. Het tandtechnisch laboratorium Ferwerda en De Groot van de De Ruiteweg verhuist naar een van de panden. Bij dit bedrijf werken veertien mensen. Het andere pand is verkocht aan het organisatie-adviesbureau Elbertsen en Siemonsma in Burgum dat met zes mensen naar Leeuwarden gaat. Elbertsen en Siemonsma hebben een deel van hun nieuwe pand verhuurd aan Arfo Color Technic een fotovaklaboratorium dat al in Leeuwarden zit. Ook daar werken zes mensen.

Proces zuivel tegen kaasmerk

LEEUWARDEN - De noordoostelijke zuivel heeft een proefproces uitgelokt over het voeren van het tot dusver gehanteerde kaasmerk. Onder op de kazen staat een merkje afgedrukt met onder andere de aanduiding: F, NH of HB. Daarmee wordt de herkomst aangegeven: F-kazen komen uit het Noorden en Oosten van het land, NH-kazen uit Noord-Holland en HB-kazen uit de rest van het land. In de praktijk blijkt dat de notering voor NH-kazen altijd vijftig cent hoger is dan die van de F-kazen.

Tot voor kort werden de F-kazen gekeurd in Leeuwarden. Dat keuringsstation is opgeheven en overgebracht naar Leusden, waar nu alle Nederlandse kaas wordt gecontroleerd. Voor het voeren van een eigen kaasmerk is volgens de noordoostelijke zuivelindustrie dan ook geen enkele reden meer.

Om het proces op gang te brengen heeft de zuivelcoöperatie De Twee Provinciën in Gerkesklooster een paar kazen zonder dit rijksmerk gemaakt. Op die manier wil de zuivelindustrie een uitspraak van de Raad van State uitlokken. De noordoostelijke zuivel vindt dat er van kwaliteitsverschil geen sprake meer kan zijn nu alles door een instantie wordt gecontroleerd. Daarmee zou ook de regionale aanduiding kunnen verdwijnen of zou men alle kaas onder het NH-merk kunnen brengen.

Fonds van f 10 miljoen noordelijke veehouderij

LEEUWARDEN - De veehouderij in de vier noordelijke provincies kan sinds enige tijd beschikken over een fonds van f 10 miljoen. Het leeuwendeel van dat 'potje' wordt gevormd door de f 7 miljoen die is overgebleven bij het opheffen van het Boter- en Kaascontrolestation in Leeuwarden. Het resterende bedrag komt van het Mesdagfonds, een instelling die al eerder uit het **controlestation** werd gevormd.

Voorzitter Henk Smit van de stichting Boter- en Kaascontrolestation zegt dat het fonds in principe een brede doelstelling heeft. Naast ontwikkelingen in de zuivel wil men er ook initiatieven in de

gehele veehouderij financieel mee ondersteunen. „Er is niets uitgesloten.”

Smit heeft de ervaring dat er in het noorden en oosten van het land over het algemeen niet snel een beroep op dergelijke instellingen wordt gedaan. Ze worden beheerd door bestuurders die veelal met pensioen zijn. Om daar enige verandering in te brengen heeft de stichting in beginsel besloten een activiteitencommissie in te stellen.

Die commissie zal projecten voor ondersteuning moeten aanragen. De Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland heeft al een inventarisatie opgesteld van nog nader uit te werken initiatieven.

Veertig jaar boerencontrôle op particuliere zuivelfabriek

Honderden boeren vierden Jubileum

Honderden boeren en hun echtgenoten kwamen gister uit Friesland. Groningen, de kop van Overijssel en de Noordoostpolder naar Leeuwarden om daar het veertigjarig bestaan van de *Nederlandse Vereniging voor Melkcontrole* te vieren. Deze vereniging controleert voor de 8000 boeren, die in het noorden van Nederland de melk aan de particuliere fabrieken leveren, of zij door de fabrieken op de juiste wijze worden behandeld. Haar ontstaan dankt de vereniging aan een initiatief van de fabrikanten, die een contrôle-orgaan wensten, opdat zij gevrijwaard zouden blijven van wantrouwen. Als zodanig heeft de vereniging haar waarde dubbel en dwars bewezen. Daarvan getuigde ook de opkomst van de boeren, die de grote zaal van de Harmonie gisteren bijna geheel vulden.

Ook van officiële zijde was er belangstelling, zo kon de heer H. M. Gerbrandy, voorzitter, als vertegenwoordiger van het provinciaal bestuur. Gedeputeerde J. L. Hoogland welkom heten en voorts dr. P. N. Boekel, directeur van het zuivelwezen van het ministerie van landbouw, de heer Hupkes van de Vereniging voor Zuivelindustrie en Melkhygiëne, ir. B. C. van Balen Walter, directeur van het kaas- en botercontrôlestation en de heer J. W. Koopmans, voorzitter van de Kamer van Koophandel.

Ir. zijn jubileumrede schetste de heer Gerbrandy het ontstaan van de vereniging. Na een lange aanloopperiode, waarin eerst getracht werd tot één orgaan te komen, dat gelijkelijk voor de coöperatie en de particuliere industrie zou werken, kwam tenslotte de geestelijke vader van de vereniging, de zuivelconsulent van de Friesche Maatschappij van Landbouw, de heer J. Mesdag, tot de vorming van de vereniging, zoals ze nu is. Oprichting was zo langzamerhand wel noodzakelijk geworden, omdat bewust aangewakkerde praatjes alsof de fabrikanten naar willekeur het vetgehalte van de melk bepaalden, wantrouwen wekten. De heer Gerbrandy bracht warme hulde aan de toenmalige voorzitter van de Friesche Mij., dr. E. van Welderen baron Rengers, en aan wijlen de heer Mesdag, voor hetgeen zij voor de vereniging hebben gedaan. Hun werk getuigde van een brede blik en wilde visie,

Het doel van de vereniging was door het uitoefenen van toezicht op de bedrijven de leveranciers van melk zekerheid te geven, dat hun belangen goed en eerlijk werden behartigd en daardoor de beheerders van de fabrieken te vrijwaren van wantrouwen. Dat is het doel nog.

De man, die dit contrôlewerk van de grond af heeft opgebouwd, is de heer H. J. Bos geweest, die de vereniging gediend heeft van 1914 tot 1951, het jaar van zijn overlijden. Hij werd als deskundige algemeen erkend. Dank bracht de heer Gerbrandy ook aan de huidige staf van de vereniging, de heren ir. D. Schuurmans, Zondervan en De Vries. De heer Zondervan is reeds dertig jaar bij de vereniging in dienst.

Tenslotte deelde de heer Gerbrandy de resultaten mee van het melkonderzoek in het laatste kwartaal. Van de onderzochte monsters vertoonde 98.3 pct. geen afwijking in het vetgehalte met het onderzoek van de fabriek. Bij 1.7 pct. werd wel een afwijking naar boven of beneden geconstateerd. Uit het onderzoek resulteerde tenslotte een afwijking van 0.0014 pct. vet beneden het werkelijke vetgehalte over alle melk.

Vervolgens kreeg 't woord de heer J. L. Hoogland, die op de grote betekenis van de melk voor

Friesland wees en ook op het belang van de jubilerende vereniging, die in de toekomst nog wel eens voor een nieuwe taak kan komen te staan als de waardebeoordeling van de melk nog op een andere wijze zal geschieden, als op het ogenblik het geval is. De heer Hoogland verontschuldigde de Commissaris der Koningin, die graag aanwezig had willen zijn, doch dringende zaken elders had. (Beatrix-oord. Red. L.C.).

Nadat dr. Boekel zijn gelukwensen had overgebracht sprak de heer Hupkes voor de V.V.Z.M., die er aan herinnerde, dat vijftien jaar geleden, toen de regering voorschriften gaf over de uitbetaling van de melk, het controlesysteem in geheel Nederland op dezelfde leest werd geschoeid als dit bij de jubilerende vereniging het geval was.

Tenslotte voerden voor de Groninger boeren en voor de Friese en Overijsselse boeren het woord de heren F. Dijkstra van Winsum en J. Holwerda van Wetzens. Daarna bleef men nog enkele uren gezellig bijeen in de Harmonie te Leeuwarden.

Het bestuur van de veertigjarige Nederlandse Vereniging voor Melkcontrole bestaat op het ogenblik uit de heren: (zittend van links naar rechts) J. Atsma, J. Anema, H. M. Gerbrandy, voorzitter,

ir. D. Schuurmans, secretaris-directeur, (staande) H. Boterkooper, A. Gastra, J. H. Zuidema, R. J. Riemersma, ir. H. J. Witteveen en H. L. Boersma.

Leeuwarder Courant 1964-11-21

Partikuliere melkkontrole vijftig jaar

Het 50-jarig bestaan van de Nederlandse Vereniging voor Melkkontrole, gevestigd te Leeuwarden werd gistermiddag gevierd met een zeer druk bezochte receptie in de achterzaal van de Harmonie te Leeuwarden. Het bestuur onder aanvoering van de voorzitter, de heer H. M. Gerbrandy uit Sneek, kreeg met de directeur van het Melkkontrolestation, de heer Ir. D. Schuurmans, een enorm aantal handen te schudden. Tijdens deze receptie werd niet gesproken. Het plechtige moment kwam toen de geheel gevulde zaal als een man oprees om met het strikje zowel het Wilhelmus als het Frysk Bloed ten gehore te brengen.

De geestelijke vader van de jubilerende vereniging was de toenmalige zuivelkonsulent in Friesland, de heer J. Mesdag. De direkte aanleiding tot de oprichting was het in 1913 verschenen rapport van de Friese Maatschappij van Landbouw over deze materie. Aanvankelijk betrof het onderzoek alleen het vetgehalte van de melk en de gewichtsbepaling. In 1957 werd begonnen met het onderzoek van melk op het eiwitgehalte. In 1962 kwam daar het onderzoek van afvalwater bij. De vereniging begon met een controleur. Nu is er een directeur met een staf van tien medewerkers. Een zestal partikuliere zuivelfabrieken of combinaties van fabrieken is bij de vereniging aangesloten. Het werkgebied omvat het noorden van Nederland o. a. de kop van Noordholland.

Plan voor één Fries melklaboratorium

LEEWARDEN - Als het aan het Koninklijk Friesch Rundvee Syndicaat ligt komt er één onderzoekslaboratorium voor de Friese melk. Er zijn er nu drie: één van de particuliere fabrieken in de Schrans in Leeuwarden, één van de coöperatie bij de Zuivelbond in Leeuwarden en één van beide organisaties in Dronrijp. Er is nu een werkgroep gevormd, die moet nagaan of het hele melkonderzoek niet onder één bestuur op één plaats samengebracht kan worden en wel bij de Bond van Zuivelfabrieken in Leeuwarden. Dat deelden vanmorgen de heren Andries Osinga (voorzitter) en ir. Pieter Scheer (directeur) van het FRS mee. Bij de huidige laboratoria werken ongeveer dertig mensen en het leek de heer Scheer niet ondenkbaar dat er na de samenvoeging „wat mankracht teveel zal zijn”.

Met ingang van 1 juni neemt het FRS de uitvoering van de melkcontrole en de administratie ten behoeve van de dierziektenbestrijding over van de controleverenigingen. Op 1 april gaat dat overigens al in voor die leden, die van de vereniging in Nijland zijn overgekomen. Zoals bekend, blijft deze vereniging buiten het FRS, zelfstandig dus. Er zijn ongeveer 200 leden. Het FRS behartigt straks de zaken van zo'n 4500 boeren, die nu bij controleverenigingen zijn aangesloten. Zij hebben ongeveer 78 procent van de koeien. Volgens de heer Osinga zal dat aantal toenemen, „want it boerwêzen sil sterk ôfhinklik wurde fan 'e gegevens”.

Er zijn ongeveer 350 boeren in Friesland, die wel lid van een controlevereniging zijn maar niet bij FRS of k.i. zijn

aangesloten. Zij kunnen, wat betreft de nieuw op te zetten organisatie, voor dertig gulden deelnemen aan de controle. FRS-leden betalen vijftientig gulden, maar moeten uitteegeld betalen als ze ophouden en dat binnen de twee jaar aankondigen.

Het verzamelen van de gegevens zal straks van 25 naar 8 punten teruggebracht worden: de acht in aanbouw zijnde bijkantoren. De ongeveer negentig personeelsleden en 240 monsternemers gaan ook in dit verband op. Het FRS heeft niet de boetebepalingen overgenomen van Workum en Warga voor afwijkende melktijden. Enkele fabrieken dragen bij in de kosten van de controle: Noord-Nederland en Nestlé, elk zeven gulden per koe. De vrije coöperaties geven geen bijdrage, aldus de FRS-top.

Leeuwarder Courant 1985-05-22

Zuivelbond rekent op laboratoria in Leeuwarden

LEEUWARDEN - De Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken rekent er op dat de centralisatie van de noordelijke laboratoria in Leeuwarden zal plaatsvinden. Voorzitter Sjoerd Boersma verklaarde er voor meer dan vijftig procent zeker van te zijn dat de keuze op de Friese hoofdstad zal vallen, in plaats van Assen of Drachten. Hij verwacht dat hierover eind mei een beslissing zal vallen.

De coöperatieve zuivel, aangesloten bij de Bond, heeft Leeuwarden al aangegeven als Centraal **Melkcontrole** Laboratorium. De veeverbeteringsorganisaties in Drenthe en Groningen, maar ook het FRS en Nestlé moeten hun standpunt nog kenbaar maken.

De totale omslag van de Friese Zuivelbond bedraagt ruim 3,3 miljoen gulden. Dat is f 1,18 per 1000 kilogram van de Friese leden. De Domo betaalt f 0,75,

conform de afspraken bij toetreding. Bondssecretaris mr. drs. Henk Smit meent dat er een redelijke kans bestaat dat het in 1985 lukt om ook voor de Friese melk een omslag te krijgen die op of dichtbij de f 0,75 zit. Als dat lukt, dan is daarmee bereikt dat de Zuivelbond zijn eigen kosten kan verdienen.

Een en ander past volgens Smit in de omschakeling van „een technisch ambtelijk apparaat naar een commercieel bedrijf”. Nu al wordt veel werk voor derden gedaan en doet men ook werk in bijvoorbeeld Ierland en West-Duitsland. Smit verwacht dat de werkgelegenheid bij de Bond gestabiliseerd wordt op 150-155 medewerkers. Wel hecht men grote waarde aan het zogenaamde ontwikkelingswerk. Men vreest anders het gevaar dat de kennis bij de Bond niet bij de tijd blijft.

Leeuwarder Courant 1985-06-01

Melkcontrole-station komt in Leeuwarden

LEEUWARDEN - Zoals al werd vermoed komt het **Melkcontrole** Station Noord in Leeuwarden. De benodigde ruimte zal worden gehuurd van de Bond van Cooperatieve Zuivelfabrieken. Het Regionaal Orgaan voor Melkhygiëne (een controle-instantie) wordt gevestigd in Assen. De stuurgroep, die deze fusie heeft voorbereid (het gaat om samenvoeging van enkele laboratoria in Leeuwarden, Dronrijp en Assen), heeft dit vanmorgen meegedeeld. Bij de reorganisatie zijn in totaal 63 mensen betrokken. Naar het zich laat aanzien zullen er geen gedwongen ontslagen te verwachten zijn en kan, met uitzondering van enkele uitteggelden, het personeel worden geplaatst in de centrale afdelingen. De verwerking van het geheel zal vermoedelijk in de loop van volgend jaar plaatsvinden.

Van onze landbouwredacteur
Willem Stegenga

Controle

DE BOEREN, DIE nu hun melk afleveren bij opkopers als Noordmelk in Drachten en De Kievit in Meppel zouden op den duur weleens profijt kunnen hebben van het overleg dat mogelijk op gang komt tussen Noord-Nederland en de Zuidoosthoek. De Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken doktert momenteel aan een formule om dat overleg van de grond te krijgen. De sfeer lijkt wat aan scherpte in te moeten. Hun belangen liggen vooral op het terrein van de melkcontrole. Er is een fusie op komst van de verschillende laboratoria, onder het mom van dat het daarna allemaal goedkoper wordt. Dus zal die fusie wel een feit worden. Voor geld is veel te koop, zelfs samenwerking tussen de coöperatie en de speculatie. De fusie heeft evenwel eerder armoede als achtergrond dan rijkdom.

De Friese boeren hebben in het onbestorven verleden de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken gedegradeerd. Het was een orgaan dat de aangesloten fabrieken begeleidde en controleerde, maar het is geworden tot een bond, waarin de Frico/DOMO het voor het zeggen heeft. Dat heeft geleid tot vermindering van personeelsleden. Men begon met 200, zakte naar 150 en dat aantal wordt straks 135. Die 15 mensen, die het verschil vormen tussen 150 en 135, gaan over naar de geconcentreerde laboratoria. Je kunt natuurlijk niet bij iedere fusie staan te janken dat het vroeger toch allemaal zo mooi was en zo best en dat de „tijd” dat allemaal teniet doet. Er is best heel wat voor te zeggen om van drie controleplaatsen één te maken. Feit is wel dat daardoor het kleine lab van de Nederlandse Vereniging Voor Melkcontrole in de Schrans in Leeuwarden verdwijnt.

Dat laboratorium in een voormalig herenhuis hoef je niet te handhaven om-

dat de sfeer er anders is dan elders. Je hoeft het ook niet in stand te houden omdat het zo gezellig hokkerig is en de directeur er - naar men zegt - een kantoor heeft in een zolderkamertje. Dat is leuk om er later nog eens over te vertellen. Waar het om gaat is dat dit nog een particulier laboratorium is dat de melk controleert van die boeren, die niet zo ingenomen zijn met de grote verbanden, die Friesland overspoelen. Grote verbanden en organisaties zijn natuurlijk prima, maar ze zijn nog beter wanneer er een alternatief is voor de boeren. Dat werkt stimulerend voor die grote verbanden. Boeren, die zeggen zoveel vrijheidszin in hun ondernemerschap te stoppen, kunnen daar belang bij hebben, waar ze ook bij aangesloten zijn. Het houdt de zaak wakker en libben. Het lijkt er nu op dat die fusie dat teniet zal doen.

Op dit moment is het zo dat de melk van coöperatieve boeren wordt gecontroleerd in coöperatieve laboratoria. De melk van speculatieve boeren wordt gecontroleerd in de Schrans en in het coöperatieve lab in Dronrijp als het om de hygiëne gaat. Een deel van de coöperatieve boeren is ook op de Schrans aangewezen als het om het onderzoek naar eiwit gaat. Dat zijn monsters van de boeren die aangesloten zijn bij de aan De Zuidoosthoek in Oosterwolde gelieerde fabriek van Winschoten. Door toedoen van de Frico is Winschoten destijds buiten de CCF gehouden, maar - en daar gaat het in dit geval om - ook buiten de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland. Je hoeft niet eens ingewijde te zijn om te weten dat alle trammelant tussen De Zuidoosthoek en de Frico/DOMO voortvloeit uit die weigering, die dateert uit het eind van de jaren zeventig.

Onderscheid

BOEREN, DIE HET niet eens zijn met het beleid van de Frico/DOMO, en via Noordmelk BV hun melk aan De Zuidoosthoek leveren kunnen het nu wat lastig krijgen. In wezen zijn ze al wat in moeilijkheden gekomen, want ze zullen hun uitteergeld wel moeten halen van een Rabobank. En die bank heeft bestuursleden die ook toevallig zitting hebben in het bestuur van de coöperatie, waar zij afscheid van hebben genomen. Het barst in de coöperatieve wereld namelijk van mensen die menen dat ze best verschillende belangen kunnen dienen. Dat kan voordelen hebben omdat je dan de zaken van verschillende kanten kunt bekijken. Het kan ook nadelen hebben omdat het oordelen dan niet meer objectief is. Nou ja, wat is objectief. Het woord bestaat, de invulling per definitie niet. Je kunt er de klok op gelijk zetten, maar straks wordt er op één of andere manier onderscheid gemaakt tussen dissidenten. Van de één weet men dat hij geen moeite zal hebben met het betalen van zijn uitteergeld, van de ander weet men dat hij daardoor in financiële moeilijkheden zal komen. Of er moeten hem niet-vermoede bronnen ter beschikking staan. De weg naar het verschil in aanpak is dan geëffend. Voor de nieuwe coöperatie Klaver Vier in Donkerbroek is het al aanleiding geweest om een andere bankrelatie aan te gaan.

Van de melk van de Noordmelkboeren, die leveren aan de Zuidoosthoek, wordt het vetgehalte bepaald in de ZOH-vestiging in Olterterp. Het eiwit wordt vastgesteld in het NVVM-lab aan de Schrans. De gegevens van beide onderzoeken gaan naar Oosterwolde en daar worden ze verwerkt. Agridata in Zutphen krijgt die gegevens voor het opmaken van de melkrekening. De vraag is nu of straks bij de concentratie van de laboratoria het eiwit-onderzoek nog plaats zal vinden in Leeuwarden. Al eerder is er een botsing geweest toen bij de zuivelbond de melkgeldafrekening op naam van Noordmelk uit de machine rolde. Dat mocht niet langer en Noordmelk ging vervolgens naar Zutphen.

Op dit moment doet men er bij Noordmelk nog wat luchtigjes over. „Der binne wol mear dy't it fet en it aaiwyt opdersykje wolle”, zegt men daar. Dat zal best, maar die moeten natuurlijk wel zo uitgerust zijn dat ze vallen in de termen van de Algemene Inspectie Dienst. De buiten het verband getreden controlevereniging in Nijland zit in wezen wat met dezelfde problemen.

In feite heeft ook naar deze concentratie Frico/DOMO de troeven in handen. De laboratoria zullen wel in een stichting ondergebracht worden en in die stichting zal Frico/DOMO de macht krij-

In feite heeft ook naar deze concentratie Frico/DOMO de troeven in handen. De laboratoria zullen wel in een stichting ondergebracht worden en in die stichting zal Frico/DOMO de macht krijgen. Of de Friese zuivelbond moet vastevoren iets bedenken om de besluitvorming te veranderen. Nu is het zo dat wie de meeste melk heeft ook de meeste stemmen krijgt. Dat is Noord-Nederland. Er kan natuurlijk uit de studie wel iets komen dat voorstellen van Noord-Nederland alleen dan uitgevoerd kunnen worden als de eigen stemmen worden aangevuld met die van anderen. Dat houdt wel in dat de anderen nooit wat kunnen doen zonder de steun van Noord-Nederland. Hoe men het ook wendt of keert.

Zeker in de huidige situatie zal Noord-Nederland opkopers als Noordmelk niet met open armen ontvangen. Nu er pogingen in het werk worden gesteld om te kijken of er overleg mogelijk is kan er mogelijk hier en daar aan de scherpe puntjes worden geslepen. De vraag is, of een piek als Noordmelk zich ook weg laat slijpen. Van de zijde van Noord-Nederland wil men nu al wel zeggen dat men zich royaal gaat opstellen. Dat is het standpunt van één directeur. Hij zal Noordmelk mogelijk toegang willen verschaffen als blijkt dat aan alle normaal te stellen voorwaarden is voldaan. Bij Noord-Nederland maakt echter niet één directeur de dienst uit. Krijgt hij niet zijn zin dan zal Noordmelk naar al-

ternatieven moeten zoeken. En Nijland eveneens. Boeren uit een provincie, waar alles zo perfect geregeld lijkt, moeten dan met hun melkmonsters naar Zutphen. En dan maar hopen dat Coberco dat toe zal staan.

Wie vaart op het kompas van de doelmatigheid raakt vaak verblind. Zo verblind dat hij kleine menselijke trekjes over het hoofd ziet al zijn ze nog zo typerend voor de groep waar hij zich voor inzet. Typerend voor Friese boeren is dat zij soms net even anders over de dingen denken. Friezen zijn soms wat tsjin de tried yn. Dat heeft met de aard van het beestje te maken. Sommigen noemen dat cultuur, anderen vinden het maar typisch en weer anderen houden het voor een afwijking waar soms ook nog begrip voor op te brengen is. Eén ding staat vast: het is er en het moet blijven ook. Dat moet uit oogpunt van het ondefinieerbare „eigene”. Wie dat larioek vindt en in dit soort dingen het summum van eigenzinnigheid meent te hebben ontdekt kan zich altijd nog vasthouden aan een doelmatig argument. „Friesland” wordt niet voor niets door bepaalde coöperatieve instellingen als naam in ere gehouden vanwege de goede klank bij de huidige en potentiële afnemers. Er zal dan ook wel iemand zijn te vinden die straks met een oplossing komt, waarin eigenzinnigheid en gevoel voor een gezonde vorm van apartheid terug te vinden zijn.

Uitstel van fusie melkcontrole

LEEWARDEN - De fusie tussen de vier stations voor melkcontrole is voorlopig van de baan. Dat houdt in dat het Leeuwarder station met dertig werknemers de komende tijd blijft bestaan. Het station is gevestigd in het pand van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken.

De besprekingen zijn gestrand op het verschil in cultuur tussen het Noorden, Oosten, Westen en Zuiden van ons land. Het was de bedoeling dat er in Zutphen een concentratie van de melkcontrole zou komen.

Volgens drs. Fred van Luin, directeur van het melkcontrolestation in Leeuwarden, is het best mogelijk dat er na de vakantie nieuwe pogingen worden ondernomen om tot samenwerking of een fusie te komen. „Het is onverantwoord dat er in het komende decennium nog vier melkcontrolestations zullen bestaan. Ons bestuur beraadt zich op de situatie,

zoals dat dan heet. Ik heb nog wel hoop dat men zich bedenkt en zich afvraagt of men zich dit nog wel kan permitteren.”

Volgens een communiqué is „gaandeweg de besprekingen gebleken dat er onvoldoende overeenstemming kon worden bereikt over hoe een landelijke opzet gestalte diende te krijgen.” Van Luin zegt dat de besprekingen van begin af aan moeizaam zijn geweest. De fusie moest een financieel voordeel opleveren. Steeds werden er echter ideeën gelanceerd waardoor dat voordeel kleiner werd. Op het laatst zou de fusie minder gewin opbrengen dan verwacht werd geacht.